

Op Urk

Een kwalitatief onderzoek naar de plaatsidentiteit van
een bijzonder dorp

Rick Kruise
Masterthesis Culturele Geografie
Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen
Begeleider: Dr. Tialda Haartsen

Groningen, Juli 2012

Voorwoord

Hierbij presenteer ik mijn masterthesis van de master Culturele Geografie, van de Rijksuniversiteit Groningen, faculteit der Ruimtelijke wetenschappen.

Een onderzoek doen naar de plaatsidentiteit van Urk is zeker de moeite waard. Urk is een plaats met een enorm interessante geschiedenis. Een eiland met een eigen taal en cultuur, met eigen normen en waarden en een diep religieus besef, dat vervolgens wordt verbonden met het vasteland. Urk heeft het eigenlijk altijd zelf moeten zien te redden, ook na de drooglegging van de Noordoostpolder. Al deze factoren heeft deze plek gemaakt tot wat het nu is.

Als je mensen verteld dat je een onderzoek doet over Urk merk je dat mensen geïnteresseerd raken over wat je aan het doen bent. Het lijkt wel alsof iedereen een beeld heeft bij Urk. Ook in de media wordt Urk vaak belicht. Daarom is het juist zo interessant om te onderzoeken wat de Urker bevolking zelf te zeggen heeft over de plek waar ze wonen. Ikzelf was voorafgaand aan dit onderzoek nog nooit op Urk geweest. Het dorp zelf, de locatie, is echt prachtig. Verder ben ik enorm verrast door de openheid, de eerlijkheid, de vrijgevigheid en zeker de gastvrijheid van de Urkers die ik heb mogen interviewen.

Ik wil mijn dank daarom uiten aan alle Urkers die ik heb mogen interviewen. Ik wil de gemeente Urk bedanken voor de hulp bij het vinden van respondenten. Ook wil ik dhr. Bogerd bedanken voor de boeken over Urk die zeer nuttig zijn geweest voor mijn onderzoek.

En als laatste natuurlijk de grootste dank aan Tialda Haartsen die mij begeleid heeft bij het onderzoeksproces, mij heeft geholpen om kritisch te kijken naar het materiaal en mij vooral ook scherp heeft gehouden op de tijdsdruk die er op mijn afstuderen lag.

Met trots presenteer ik hierbij mijn afstudeeronderzoek. Veel leesplezier!

Samenvatting

Urk is een bijzondere plaats. Urk is een voormalig eiland met een eigen taal en cultuur, een sterke focus op de visserij en een hoog percentage kerkelijken. Deze bijzondere combinatie van elementen maakt Urk interessant om te onderzoeken. Het beeld dat buitenstaanders hebben van Urk is veelal gekleurd door de berichtgeving in de landelijke media. Maar wat hebben de Urkers zelf te zeggen over de identiteit van Urk? De hoofdvraag van dit onderzoek is daarom dan ook: Wat is de plaatsidentiteit van Urk, omschreven door Urkers?

Plaatsidentiteit is een sociale constructie of een sociaal proces (Haartsen et al., 2000, Paasi, 2003) Dat betekent dat plekken geen waarde in zichzelf hebben maar dat mensen de waarde en de identiteit aan de plek toekennen. Doordat de waarde die mensen aan een plek toekennen verandert, verandert daarmee ook de identiteit van een plek. Plaatsidentiteit is daardoor niet statisch maar een dynamisch begrip. Ook denken mensen verschillend over plekken, wat er voor zorgt dat de identiteit van een plek per persoon kan verschillen en zelfs tegenstrijdig kan zijn aan elkaar (Haartsen et al., 2000, Harner, 2001). Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het model van Breakwell (1993) voor het bepalen van identiteit, waarbij de elementen distinctiveness, continuity, self-esteem en self-efficacy bod komen. Om de plaatsidentiteiten van Urk te onderzoeken zijn er 14 semi-gestructureerde interviews gehouden op Urk.

Urk onderscheidt zich volgens de respondenten door de verbondenheid, de manier van omgaan met elkaar, en ook door de taal en het hoge percentage kerkelijkheid. Dit zijn ook zaken waar de Urkers trots op zijn en waarvan ze zeggen dat het van wezenlijk belang is voor de plaatsidentiteit van Urk. Veel zaken die nu nog terug te vinden zijn op Urk komen voort uit het verleden als eiland, zoals de saamhorigheid en de manier van omgaan met elkaar. In een aantal opzichten is Urk erg conservatief, bijvoorbeeld op het religieuze vlak, maar in andere opzichten is Urk juist erg progressief. In materiële zin is Urk namelijk erg vooruitstrevend. Ook benoemen de respondenten het verschil tussen leer en leven. Op Urk wordt een duidelijke christelijke moraal gepreekt maar dat wordt in de praktijk lang niet altijd even goed uitgeleefd. Urk leeft met die paradoxen. Urkers zijn verder trots op wat ze op economisch vlak gepresteerd hebben door de jaren heen. De fysieke kenmerken van Urk spelen wel een rol in de plaatsidentiteit van Urk maar worden niet als belangrijkste gezien. De focus ligt meer op het karakter van de mensen en de gemeenschap die de bewoners van Urk samen vormen. Ook speelt daarbij religie, taal en de visserij een belangrijke rol. En dit alles komt voort uit het bijzondere verleden van Urk. De plaatsidentiteit van Urk is moeilijk in één zin te verwoorden. Urkers zeggen zelf ook wel: Twee Urkers, drie meningen. Plaatsidentiteit is een sociale constructie. Elk individu kijkt anders tegen een plaats aan. Dat betekent dat Urk als plaats meerdere identiteiten heeft. Toch benoemen bijna alle respondenten dat de identiteit van Urk het sterkst ligt in de mensen en in andere sociaal culturele factoren zoals taal en religie. Vandaar toch de conclusie dat de plaatsidentiteit van Urk ligt in de Urkers.

Inhoudsopgave

	Pag.
Voorwoord	2
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Probleemstelling	6
1.3 Onderzoeksvragen	6
1.4 Relevantie van het onderzoek	7
1.5 Leeswijzer	7
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	8
2.1 Plaatsidentiteit en sense of place	8
2.2 Othering	10
2.3 Identiteitsmodel van Breakwell	10
Hoofdstuk 3 Achtergronden bij Urk	12
3.1 Geografische locatie en statistieken van Urk	12
3.2 Geschiedenis	12
3.3 Plaatstrauma door geschiedenis	14
3.4 Visserij	14
3.5 Religie	15
3.6 Dialect	15
3.7 Eilandcultuur/identiteit	15
3.8 Urk in de landelijke media	16
Hoofdstuk 4 Methodologie	18
4.1 Voorbeeld onderzoeken	18
4.2 Kwalitatief onderzoek	18
4.3 Respondenten	19
4.4 Interviewvragen	20
4.5 Positionality	20
4.6 Data analyse	21
Hoofdstuk 5 Resultaten	22
5.1 Distinctiveness	22
5.2 Continuity	25
5.3 Self-esteem	28
5.4 Self-efficacy	30
5.5 Afsluitend	32
Hoofdstuk 6 Conclusie	34
Hoofdstuk 7 Discussie en reflectie	37
7.1 Discussie en reflectie	37
7.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek	38

Literatuur	40
Bijlage 1 Interviewvragen	43
Lijst van figuren:	
Figuur 1 Geografische locatie Urk	12
Tabel 1 Kenmerken van de respondenten	19
Tabel 2 Gemiddelde resultaten	33

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

'Op Urk'. De naam van dit onderzoek geeft het eigenlijk al aan; Urk is een bijzondere plaats. Urk is een voormalig eiland, voorheen liggend in de Zuiderzee, dat nu aan het IJsselmeer in de Noordoostpolder ligt. De gemeente Urk heeft ruim 18.000 inwoners waarvan bijna de helft onder de 25 jaar is. Van oudsher zijn veel Urkers visser van beroep en ook vandaag de dag speelt de visserij een belangrijke rol in de economie op Urk, alhoewel dat de laatste jaren wel steeds minder wordt. Verder is meer dan 90% van de bevolking kerkelijk. Urk heeft ook z'n eigen dialect. Het Urker dialect wordt nog volop gesproken en is nauwelijks verwant aan andere streektaalen.

Nog steeds zegt de bevolking dat ze op Urk wonen in plaats van in Urk en ze komen van Urk in plaats van uit Urk. Het eilandverleden werkt ook in het taalgebruik nog steeds door.

De website Tourist Info Urk (2012) omschrijft Urk als volgt:

"Urk is een levendig en karakteristiek vissersdorp. (...) Een voormalig eiland. Een pittoresk dorp waar nog steeds dat eilandgevoel kan worden beleefd met een wandeling door het doolhof van steegjes in de oude dorpskern, waar ieder huisje anders is." (www.touristinfofourk.nl, 2012, bezocht op 24-05-2012)

Representaties van Urk, zoals hierboven beschreven, zijn er voldoende. Urk is Urk, aldus de website van de gemeente Urk (2012). Maar wat betekent dat eigenlijk? Wat is de identiteit van Urk?

1.2 Probleemstelling

Urk is een plaats die een enorme verandering heeft doorgemaakt door handelen van buitenaf. Voorheen een eiland, met een sterke focus op de visserij, maar nu verbonden met het vasteland. De unieke combinatie van geschiedenis en cultuur maakt Urk bijzonder interessant om te onderzoeken, zeker als het om plaatsidentiteit gaat.

De berichtgeving in de media over Urk laat vaak alleen de problemen zien die zich afspelen op Urk. Buitenstaanders kunnen daardoor een beeld hebben van Urk dat sterk afwijkt van het beeld dat de lokale bevolking zelf van Urk heeft. De vraag is dan uiteindelijk wat de plaatsidentiteit van Urk is, omschreven door de Urkers zelf?

1.3 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Wat is de plaatsidentiteit van Urk, omschreven door Urkers?

De verschillende deelvragen die hier uit voortkomen zijn:

- Wat onderscheidt Urk van andere plaatsen?
- Welke elementen zijn belangrijk voor de plaatsidentiteit van Urk?
- Wat voor rol speelt het feit dat Urk vroeger eiland was in de huidige plaatsidentiteit van Urk?
- Is Urk gebonden aan de fysieke locatie?

Verhalen en meningen van een aantal Urkers zullen aan de hand van deze vragen een beeld moeten schetsen van de plaatsidentiteit van Urk.

1.4 Relevantie van het onderzoek

Er is veel over Urk geschreven. Geen wonder ook, aangezien het binnen de context en geschiedenis van de Noordoostpolder een apart geval is. Maar ook qua bevolking en cultuur is Urk een interessante plaats om te onderzoeken.

Een gebeurtenis zoals die op Urk heeft plaatsgevonden, waarbij een eiland ineens aan het vasteland verbonden wordt, heeft een enorme impact op het leven op die plek. Urk heeft ook na de drooglegging van de Noordoostpolder zelf zijn eigen weg moet bepalen. Dit onderzoek biedt daarom inzicht in de plaatsidentiteit(en) van een plek die in het verleden een grote verandering heeft meegemaakt.

Het karakter van de plaats is grotendeels gevormd door het eilandverleden, maar ook door de visserij en uiteraard door de invloed van religie. Door een onderzoek te doen op Urk, dat gevormd is door zo'n bijzondere combinatie van factoren, komt er niet alleen meer inzicht in de plaatsidentiteit van Urk zelf en hoe de Urker bevolking tegen hun plek aankijken, maar ook meer inzicht in plaatsidentiteit in het algemeen.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de verschillende theorieën en concepten omtrent plaatsidentiteit naar voren. Ook zal het identiteitsmodel van Breakwell uitgewerkt worden dat als kapstok zal dienen voor de analyse van de resultaten. In hoofdstuk 3 ligt de nadruk op Urk zelf. De geschiedenis en een aantal specifiek voor Urk geldende zaken worden aan de hand van (wetenschappelijke) literatuur beschreven. In hoofdstuk 4 zal er vervolgens worden ingegaan op de methode van het onderzoek zoals dat gedaan is. Daarna zullen in hoofdstuk 5 de resultaten worden behandeld aan de hand van het identiteitsmodel van Breakwell. Hoofdstuk 6 is de conclusie en zal antwoord geven op de verschillende deelvragen en uiteindelijk ook op de hoofdvraag van dit onderzoek. En als laatste zal in hoofdstuk 7 de discussie en reflectie op het onderzoek, inclusief aanbevelingen voor verder onderzoek, worden behandeld.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

In dit onderzoek ligt de focus op de identiteit van Urk. Begrippen als 'plaatsidentiteit' en 'sense of place' moeten helpen om een kader te scheppen waarbinnen dit onderzoek gedaan wordt. In de bestaande wetenschappelijke literatuur is er niet een eenduidig antwoord te vinden op de betekenis van deze begrippen. Toch wordt hier getracht om orde te scheppen in een veelvoud aan concepten en begrippen om zo een basis te creëren voor dit onderzoek.

2.1 Plaatsidentiteit en sense of place

'Plaats' lijkt op het eerste gezicht een makkelijk te definiëren begrip. Toch is ook hier binnen de culturele geografie geen eenduidig antwoord op te vinden. Knox en Marston (2007) beschrijven plaats als een specifieke geografische omgeving met daarbinnen de daarbij horende fysieke, sociale en culturele eigenschappen. Andere omschrijvingen van dit begrip zijn wat minder concreet. Holloway en Hubbard (2001) geven al toe dat er geen eenduidige definitie te geven valt voor 'plaats'. Het wordt soms gebruikt om een afgebakend geografisch gebied aan te geven, of 'plaats' als een ruimte waar interactie plaatsvindt met externe factoren, maar ook als een locatie waar mensen betekenis aan geven. Volgens Relph (2001) is het begrip 'plaats' vanuit objectief perspectief een locatie of een groep van gedeelte relaties. Vanuit subjectief perspectief is 'plaats' een territorium van betekenissen en symbolen. Een dergelijke definitie gegeven door Relph kan wat onduidelijk overkomen. De voorkeur in dit onderzoek ligt daarom bij de definitie die Oakes en Price (2008) en Vanclay (2008) geven: "Place is space infused with meaning". In het Nederlands betekent dit dat plaats een ruimte is waar betekenis aan is gegeven. Oftewel: zonder betekenis gegeven aan ruimte is het geen plaats. Er zou zelfs zo ver kunnen worden gegaan dat de plaats niet bestaat zolang er geen betekenis aan is gegeven. Vanclay (2008) schrijft dat een plek of plaats een ruimte is die een speciale betekenis heeft voor een persoon.

Verder bouwend op het begrip 'plaats' kan er vervolgens worden ingegaan op het centrale concept in dit onderzoek: 'Plaatsidentiteit'. De identiteit van een plek is een sociale constructie (Haartsen et al., 2000). Paasi (2003) noemt het een sociaal proces. Het zijn mensen die betekenis(sen) geven aan een plek en die betekenis(sen) veranderen door de tijd heen. Het is een dynamisch proces. Plekken hebben geen intrinsieke waarde. Met andere woorden: een plek heeft geen waarde in zichzelf, maar ontleent zijn waarde enkel en alleen doordat mensen die waarde aan de plek toekennen. Bepaalde fysieke kenmerken bijvoorbeeld hebben alleen nut voor de plaatsidentiteit zolang mensen er waarde aan hechten. Kenmerken van een plek kunnen daarom wel bijdragen aan de betekenis die mensen geven aan een plek (Vanclay, 2008). In hoofdstuk 5 zullen enkele voorbeelden dit verduidelijken. Aangezien elk mens verschillend is kan een plek verschillende betekenissen hebben. Een plek heeft dus meerdere identiteiten, die soms in conflict met elkaar staan (Haartsen et al., 2000, Harner, 2001).

Paasi (2003) geeft aan dat bij het omschrijven van regionale identiteit gebruik wordt gemaakt van een mengeling van meerdere elementen zoals bijvoorbeeld het landschap, de cultuur, de taal, de geschiedenis, de economie, stereotypen, machtsverhouding ten opzichte van andere gebieden, verschil met andere gebieden en nog een aantal zaken. Al deze elementen dragen bij aan het creëren van een 'imagined identity'. Volgens Haartsen et al. (2000) leunt (regionale) identiteit altijd op het verleden aangezien de toekomst van een plek nog onbekend is.

'Plaats' is volgens Harner (2001) een proces. Voortdurend vormend en voortdurend veranderend.

Storey (2001) legt een aantal zaken uit aan de hand van het werk van Guibernau die aan de basis staan van de identiteit van een natie. Maar dit is uiteraard ook op kleinere schaal toe te passen zoals bijvoorbeeld op een dorp of een stad.

Storey (2001) noemt vijf elementen van Guibernau:

1. Psychologisch. Het besef dat mensen samen een gemeenschap vormen.
2. Cultureel. Het delen van een gemeenschappelijke cultuur
3. Territoriaal. Verbonden zijn met een afgebakend gebied.
4. Historisch. Een gezamenlijk verleden delen.
5. Politiek. Het recht hebben om zichzelf te besturen.

Storey (2001) beargumenteert hierbij dat zaken als taal, religie en normen en waarden hier binnen een belangrijke rol spelen. Deze specifieke elementen kunnen aan de basis staan van de identiteit van een natie, gebied of plaats.

Aangezien er is vastgesteld dat plaatsidentiteit een sociale constructie is, betekent dit dat macht hierin een grote rol speelt. Simon (2004) geeft aan dat (streek)identiteiten worden geproduceerd en gereproduceerd door actoren die daar belang bij hebben. De groep die het meest overheerst speelt een grote rol in de identiteit van een plaats.

Binnen de culturele geografie liggen begrippen als plaatsidentiteit, plaatsverbondenheid en sense of place in het verlengde van elkaar. Vanclay (2008) geeft al aan dat er veel overlap zit in de verschillende concepten en dat ze vaak moeilijk uit elkaar te houden zijn. Voor dit onderzoek is het concept 'sense of place', grofweg vertaald als plaatsbeleving, ook van belang en zal hier nog verduidelijk gaan worden.

Relph (2001) geeft aan dat sense of place ontstaat zodra we in aanraking zijn gekomen met een bepaalde plaats. Het linkt ons met plekken. Sense of place wijst op de emotionele band die mensen hebben met een plek. Hoe mensen voelen en denken over plekken. Knox en Marston (2007) beschrijven het als de gevoelens die een plek losmaakt bij mensen als gevolg van ervaringen en herinneringen die ze associëren met die plek. Ook hangt het samen met de symboliek die mensen aan plekken toekennen. Sense of place kan verder ook de beleving van de plek zijn door buitenstaanders die zich dan voornamelijk richten op de specifieke karakteristieken van de plek, maar ook op de bewoners. Of zoals Holloway en Hubbard (2001) het beschrijven: *"To develop a sense of place requires that one knows the place intimately and reacts to it emotionally (rather than rationally)"* (p.74). Sense of place kan zowel een gedeelde beleving zijn als een betwiste beleving (Carter et al., 2007, Storey, 2001).

Morley en Robins (1995) geven aan dat (plaats)identiteit, sterk ligt in herinneringen van mensen, in het wel of niet thuis voelen. Eerder was al vastgesteld dat plaatsidentiteit een sociale constructie is. De waarde die mensen toekennen aan een plek heeft voornamelijk te maken met de herinneringen uit het verleden. Plaatsidentiteit komt dus voort uit de plaatsbeleving van mensen. Dit betekent daarmee automatisch dat plaatsidentiteit niet statisch is maar het is een dynamisch begrip. Plekken zijn onderhevig aan allerlei externe factoren die invloed uitoefenen. De betekenissen die mensen toekennen aan plaatsen veranderen door de tijd heen. Onder invloed van contacten met andere plaatsen zal een bepaalde plaats gaan veranderen. (Carter et al., 2007)

Stuart Hall (1995) laat verder nog zien dat we het concept 'plaats' gebruiken om onszelf te kunnen positioneren binnen de samenleving en de daarmee samenhangende normen en waarden. 'Plaats' en 'plaatsidentiteit' is daarmee sterk verweven met de eigen identiteit

2.2 Othering

Holloway en Hubbard (2001) schrijven dat identiteit niet alleen wordt gevormd door wat je bent, maar ook door wat je niet bent. Het afzetten tegen wat je niet bent bepaald onder andere wat je wel bent. 'Othering' is een concept waarbij veelal het eigen 'zelf' positief wordt beoordeeld op basis van negatieve eigenschappen van de 'ander' (Said, 1978), Harner (2001) geeft aan dat het concept identiteit een vorm van categoriseren is waarbij het 'zelf' apart gezet wordt van de 'ander'. De 'ander', de 'vreemde', het 'onbekende' wordt vervolgens ook doorgaans buitengesloten.

Het concept van 'home' is volgens Holloway en Hubbard (2001) de plek waar een groep of individu zich thuis voelt en zich in kan terugtrekken. Dit kan op verschillende schaalniveaus plaatsvinden. Het individu of de groep heeft de macht om de 'ander' buiten te sluiten of buiten de plek te houden. Dit wordt sociale segregatie genoemd. Ook kan het individu of de groep de neiging hebben de plek te 'reinigen' van alles wat er niet thuishoort.

2.3 Identiteitsmodel van Breakwell

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het model van Breakwell voor het bepalen van identiteit, beschreven door Breakwell (1993) zelf en verder ook gebruikt in de artikelen van Twigger-Ross en Uzzel (1996) en Wester-Herber (2004). Breakwell noemt vier punten die bijdragen aan het vormen van plaatsidentiteit: Distinctiveness, Continuity, Self-esteem en Self-efficacy. Hieronder zal dit verder worden uitgelegd.

Distinctiveness:

De eigen identiteit of de plaatsidentiteit wordt gevormd door het besef of het verlangen dat de plaats anders is dan andere plaatsen. De plaats onderscheidt zich op een aantal vlakken van andere plaatsen en is daardoor uniek. De link met het concept 'othering' is snel gelegd. Distinctiveness wordt ook wel als onderdeel gezien van het derde deel van dit model, self-esteem.

Echter geeft Breakwell (1993) wel aan dat bij identiteitsvorming het doel niet is om volledig anders te zijn. Er moeten verschillen zijn, maar ook weer niet teveel.

Continuity:

Het tweede dat Breakwell noemt is continuïteit. Hiermee bedoelt hij de link met het verleden zichtbaar in de omgeving (Wester-Herber, 2004) en het willen behouden van bepaalde aspecten van een plaats, of cultuur in een plaats (Twigger-Ross en Uzzel, 1996). Continuïteit zegt ook iets veranderingen die plaatsvinden of hebben plaatsgevonden die doorwerken op een plek. Als voorbeeld noemen Twigger-Ross en Uzzel (1996) een groep mensen die 40 jaar na een gedwongen migratie nog steeds vasthielden aan het gevoel van rouw en verlies. Dit werd daardoor als het ware een onderdeel van hun identiteit.

Zonder continuïteit in een plaats kunnen mensen zich niet meer thuis voelen en ofwel zaken willen veranderen naar zoals het zou moeten zijn, of ze verhuizen naar een plek die wel bij hun past.

Continuïteit geeft volgens Breakwell (1993) echter niet aan dat er geen ruimte is voor veranderingen. Veranderingen kunnen wel plaatsvinden zolang het samengaat met de

ontwikkeling van de eigen identiteit. Aangezien plaatsidentiteit een sociaal proces is, continue veranderend en beïnvloed door verschillende factoren, zal er toch een besef van continuïteit zijn zolang veranderingen in lijn liggen met het beeld dat mensen hebben van de plaatsidentiteit.

Self-esteem:

Als derde benoemt Breakwell eigenwaarde. De eigen identiteit en het gevoel van eigenwaarde wordt mede ook bepaald door hoe er naar de eigen omgeving wordt aangekeken. Een persoon kan trots zijn op zijn plaats en daardoor zich beter voelen over zichzelf. Andersom geldt dat natuurlijk ook. Als een persoon zich schaamt voor zijn eigen plaats dan kan dat effect hebben op het eigen zelfbeeld. Kortgezegd wordt de plaatsidentiteit gevormd door de manier waarop mensen die plaats beleven. Breakwell (1993) geeft aan dat er veel overlap zit in de verschillende onderdelen en dat dit derde onderdeel ook gezien kan worden als een overkoepelende categorie waar de andere drie delen onder vallen.

Self-efficacy:

Als laatste wordt self-efficacy genoemd, wat in het Nederlands neerkomt op het op eigen kracht kunnen redden. Wat Breakwell hiermee bedoeld is dat een plaats in staat is om zelf te handelen (Tigger-Ross en Uzzel, 1996). Mensen voelen zich niet beperkt in hun mogelijkheden (Wester-Herber, 2004).

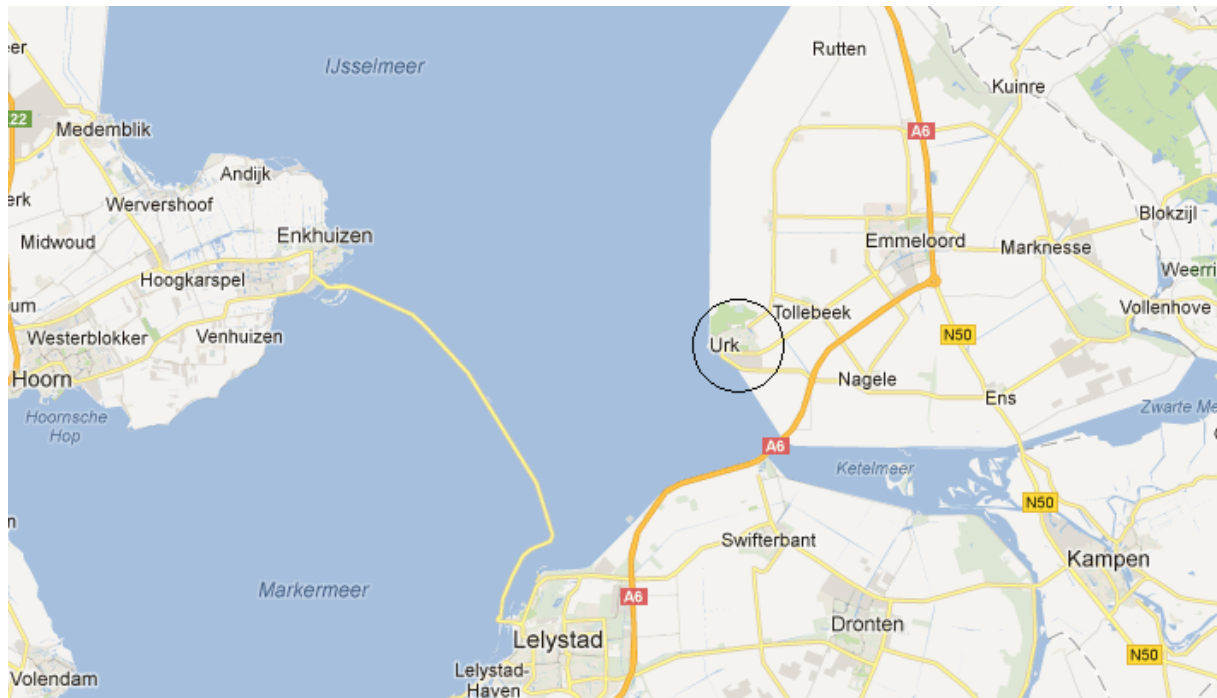
In het hoofdstuk 4 zal verder worden ingegaan op de toepassing van dit model in dit onderzoek.

Hoofdstuk 3 Achtergronden bij Urk

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op Urk als dorp en gemeente. Hierbij komen onder andere zaken als de geschiedenis van Urk, de visserij, religie, en het Urker dialect aan bod.

3.1 Geografische locatie en statistieken van Urk

Voor het algehele beeld de geografische locatie van Urk op de kaart. Urk ligt in de Noordoostpolder en aan het IJsselmeer (zie Figuur 1). Voordat de Noordoostpolder en de Flevopolder waren drooggelegd lag Urk in het midden van de Zuiderzee.

Figuur 1 Geografische locatie Urk

(bron: Google maps, 2012, eigen bewerking)

De gemeente Urk had op 1 januari 2012 een bevolkingsaantal van 18.940 inwoners (CBS Statline, 2012). Qua bevolkingsaantal laten de statistieken van de afgelopen jaren een gestage groei zien. Urk had op 1 januari 2012 in de leeftijdsgroep 0 tot 25 jaar 9068 jongeren wat neerkomt op bijna vijftig procent van de totale bevolking. Ter vergelijking: het percentage jongeren tot 25 op 1 januari 2012 voor heel Nederland was bijna dertig procent. Urk is alleen al door het grote aantal jongeren een bijzonder dorp in Nederland.

3.2 Geschiedenis

De eerste teksten over Urk dateren uit het jaar 966 AD. Als 'een eiland in het Almare' werd Urk beschreven. Het oude dorp van Urk staat op een keileembult ontstaan in het pleistoceen. De naam Urk zelf staat taalkundig dicht bij het woord 'Ork' wat onhandelbaar, onverzettelijk en koppig inhoudt. De naam zou een verwijzing zijn naar de fysieke kenmerken van de plek. Het eiland, is van oudsher sterk gericht geweest op de visserij en dat is tegenwoordig zichtbaar in de haven en ook het vissersmonument. Dat Urk vroeger een eiland was, is tegenwoordig ook terug te vinden in het dialect dat gesproken wordt. Het Urker dialect is nauwelijks verwant aan andere dialecten in Nederland (Website Gemeente Urk).

Op 28 mei 1932 werd de Afsluitdijk voltooid en werd de voormalige Zuiderzee langzaam zoet. Vervolgens werd er begonnen met de aanleg van de Noordoostpolder. Op 3 oktober 1939 werd de dijk tussen Urk en Lemmer voltooid en was Urk niet langer meer een eiland.

“3 oktober 1939. De dood van een eiland. De dag begint zoals iedere andere dag: met het opkomen van de zon boven de Zuiderzee ter hoogte van Schokland. Om zes uur hoort men de baggermolens, met hun, aldus dorpsdichteres Mariap van Urk, ‘nierendoordringend staalknarsgeluid’ en ‘eindeloos-wentelend moddergespuit’. Op dit vroege uur bewijst niets dat vandaag een alles beslissend moment voor het ruim duizend jaar oude eiland Urk zal plaatsvinden.” Uit Zoutzoet (Brouwer en de Vries, 2006, p. 1)

Dit citaat van Brouwer en de Vries laat een stuk emotie zien met betrekking tot het eiland af worden van Urk. De schrijvers laten als het ware met de titel ‘dood van een eiland’ en woorden als ‘alles beslissend moment’ het tragische van de hele gebeurtenis zien. Urk was al ruim duizend jaar een eiland maar daar kwam in 1939 een eind aan. Tot die tijd was Urk een dichtbevolkt eiland met ongeveer 4000 inwoners. De bevolking bestond voornamelijk uit arme protestantse vissers. Met de aanleg van de Noordoostpolder, en uiteindelijk ook in 1948 met de weg van Emmeloord naar Urk, werd het isolement van Urk opgeheven. Urk kon zich daarna ontwikkelen tot een welvarende gemeente. (Bogerd, 2011)

De geschiedenis van de Noordoostpolder is erg interessant. Er werd gedacht dat de overheid een perfecte samenleving kon creëren in de nieuwe polder. De ‘pioniers’ moesten aan allerlei eisen voldoen. De Urkers en hun cultuur, pasten niet in deze maakbare samenleving. Urk was een probleem. Op het voormalige eiland woonden ruim 4000 mensen terwijl er eigenlijk maar plek was voor zo’n 2000 mensen. Ook de armoede op Urk was een probleem. Een deel van de Urkers zou ‘gedepoteerd’ moeten worden. Hierdoor zou Urk relatief klein blijven in verhouding tot de andere plaatsen in de Noordoostpolder en had Urk dus niet veel invloed. Urk bleef echter “een chaotische randgemeente van verarmde vissers die de modelpolder zou blijven ontsieren” (Brouwer en de Vries, 2006).

Door toenemende woningnood dient Urk in 1943 een verzoek in bij het polderbestuur tot gebiedsuitbreiding. Dit wordt afgewezen. Urk zou in de plannen immers niet groter mogen zijn dan 2000 inwoners en voor industrie was al helemaal geen ruimte aangezien de industrie in Emmeloord zou worden gevestigd. Na veel getouwtrek over en weer komt er eindelijk toch gebiedsuitbreiding en worden de nodige voorzieningen aangelegd.

De enorme groei van de Urker visindustrie wordt ook wel het ‘wonder van Urk’ genoemd. Urk, een arm vissersdorp, groeide na de tweede wereldoorlog uit tot een welvend dorp. Meer en meer geld werd er in de visserij en de daaraan gelieerde bedrijven verdiend. De vloot lag ook niet meer aan het IJsselmeer maar aan de Noordzee. Urk nam het heft in eigen handen aangezien de overheid Urk had afgeschreven. Tot ieders verbazing werden de ‘luie en ongedisciplineerde’ Urkers schatrijk van de visserij. Urk werd de grootste platvisexporteur van Europa en had de modernste vloot in de regio. Urk was niet langer afhankelijk van hulp van buitenaf, maar kon zijn eigen koers bepalen. Deze economische opleving had ook een keerzijde. Voorheen hielp men elkaar als er problemen waren, tegenwoordig was men elkaars concurrent. Sommige Urkers gingen op te grote voet leven waardoor ze in de problemen kwamen. Positief van de voorspoed is het feit dat op Urk altijd veruit het meeste geld wordt gedoneerd aan goede doelen. Urkers zijn gul en nu konden ze ook echt wat geven.

Door regels vanuit Brussel werd de visserij meer en meer aan banden gelegd. Op Urk werd hier in eerste instantie laconiek mee omgegaan. Er werd flink gesjoemeld met de cijfers. Maar in de jaren ’80 werden de regels steeds verder aangescherpt en de boetes zo hoog dat ook Urk zich aan de afspraken moest houden. Het roer moest om. Het besef dat de slachtofferrol niet helpt

en dat het beter is om mee te denken heeft ervoor gezorgd dat Urk volwassen is geworden, aldus Brouwer en Vries (2006)

3.3 Plaatstrauma door geschiedenis

Een ingrijpende gebeurtenis zoals heeft plaatsgevonden op Urk kan een enorme invloed hebben op de plaatsidentiteit. De beleving van de inwoners kan sterk lijken op een trauma of gevoel van verlies. Het gevolg kan zijn dat mensen wegtrekken, of hun houding ten opzichte van de plaats veranderen (Wester-Herber, 2004). Het trauma kan dan onderdeel worden van de identiteit.

Urk heeft door de houding van de overheid in de jaren na de inpoldering het vertrouwen in autoriteit dat van buiten komt verloren. Het gevoel minderwaardig te zijn, dat er niet wordt geluisterd in Den Haag is er nog steeds, alhoewel dat door het laten zien dat men trots is op Urk niet zichtbaar is naar anderen toe. Door de geschiedenis is de Urker mentaliteit sterk gericht op het eigen kunnen, de zelfredzaamheid (Brouwer en de Vries, 2006).

3.4 Visserij

Aangezien Urk als vissersdorp wordt aangeprezen (Tourist Info Urk, 2012) is het van belang een aantal zaken met betrekking tot de identiteit van een vissersdorp te verduidelijken.

McGoodwin (2001) heeft een boek geschreven over de cultuur en mentaliteit van de bevolking in een vissersgemeenschap. Over de visserij en de vissersbevolking zegt hij het volgende:

“Among the members of small-scale fishing communities, who fish at sea, there is usually a profound pride in their occupational identity as fishers and a correspondingly high devotion to the fishing way of life. Fishing at sea requires high degrees of independence, self-reliance, autonomy, risk taking, and outdoor work challenging nature, and if these are important cultural characteristics of the fishing occupation they are also necessarily important characteristics of individual fishers.” (p. 14).

Dit citaat brengt mooi naar voren hoe het vissersleven de identiteit van mensen vormt. En daardoor vormt het ook de cultuur in de vissersplaats. Visserij is een manier van leven. Onder zware omstandigheden kunnen vissers zelfs gezien worden als lokale helden. McGoodwin (2001) geeft aan dat vissers een groot gevoel van trots en tevredenheid ervaren in hun beroep. Het visser zijn geeft hun eigenwaarde en aanzien. Ook heeft de visserij een grote invloed op de lokale economie en de lokale cultuur. De visserij is daardoor in de beleving van mensen een groot onderdeel van de plaatsidentiteit.

Maar wanneer is een plaats precies een vissersplaats? Brookfield et al. (2004) legt uit dat sommige onderzoekers uitgaan van een percentage van de beroepsbevolking dat deel uitmaakt van de visserij. Maar het kan ook een percentage zijn van het totale inkomen van een plaats. Nog weer een andere benadering is dat de nadruk niet ligt op de percentages en de economie maar op de invloed die de visserij uitoefent op de lokale cultuur. De visserij is, aldus Brookfield et al. (2004), het forum waardoor de gemeenschapsband, de waarden, kennis, taal en traditie zijn gevormd en doorgegeven. De schrijvers noemen de visindustrie de ‘way of life’, of de lijm die de gemeenschap bij elkaar houdt. Het gemeenschapsgevoel komt voort uit de visserij en dat is terug te zien in de lokale geschiedenis. De visserij bepaalt de eigen identiteit en ook de plaatsidentiteit.

3.5 Religie

Religie heeft invloed op de plaatsbeleving en plaatsidentiteit, vandaar dat ook aan dit onderdeel aandacht wordt besteed.

Urk staat bekend als een protestants bolwerk. Meer dan negen op de tien inwoners is protestants (Smeets, 2009). De vele reformatorische kerken die te vinden zijn op Urk laten dat ook zien. Verder is op Urk maar drie procent van de bevolking niet kerkelijk (Smeets, 2009). Uit de samenstelling van de gemeenteraad valt echter ook veel te interpreteren. Van de 17 gemeenteraadsleden (naast de voorzitter en griffier), zijn er 11 leden die een christelijke politieke partij vertegenwoordigen. De andere 6 leden zitten in de raad voor een regionale partij. Andere landelijke partijen zijn niet vertegenwoordigd in de gemeenteraad. (Website gemeente Urk, 2012)

Mazumbar en Mazumbar (2004) schrijven dat religie een grote invloed heeft op het dagelijks leven van mensen. Het beïnvloedt de keuzes die mensen maken en de mate van betrokkenheid bij de lokale gemeenschap. Smeets (2009) laat zien dat de mate van kerkgang in Nederlandse gemeenten samenhangt met het percentage vrijwilligers. Hoe meer mensen minstens één keer per maand naar de kerk gaan, hoe hoger het percentage vrijwilligers in die gemeente. Dit is echter alleen te zeggen voor gemeentes met een hoog percentage protestanten. In overwegend katholieke gemeentes is dit verband niet terug te zien.

King (2003) legt uit dat religie bijdraagt aan het vormen van de eigen identiteit; het 'zelf'. Religie en spiritualiteit zorgen verder voor een gemeenschapsgevoel. Mensen horen bij een bepaalde groep. De continuïteit van religie, het weten dat men onderdeel is van een lange traditie, draagt ook bij aan de identiteitsvorming.

Religie kan ook verhinderend werken voor de eigen identiteitsvorming (King, 2003). Als de focus ligt op de gemeenschap en niet op het unieke van het individu kunnen mensen, in het onderzoek van King (2003) de adolescenten, zich beperkt voelen in hun zoektocht naar de eigen identiteit.

3.6 Dialect

Op Urk wordt het Urker dialect gesproken. Het is een overgangsdialect waarin elementen van de Hollandse dialecten, maar ook van de oostelijke dialecten zijn terug te vinden. Het dialect wordt vandaag de dag nog volop gesproken, afgezien van de kerkelijke en politieke vergaderingen. Taal is altijd onderhevig aan verandering en dus ook het Urker dialect. Nieuwe woorden worden echter wel met de typische Urker klanken uitgesproken. De laatste jaren wordt de waardering voor het eigen dialect steeds groter. Mede daardoor is er weer volop aandacht voor het behoud en versterken van het Urker dialect. (Bogerd, 2011)

Hall (1995) zegt het volgende over taal: *'It is through language that we give meaning to the world.'* (P. 266). Door taal begrijpen mensen elkaar en de wereld om hen heen.

In hoofdstuk 2 werd al benadrukt dat taal en religie belangrijke elementen zijn die van invloed zijn op de identiteit van een plaats (Storey, 2001, Paasi, 2003). Harvey et al. (2002) schrijven dat met betrekking tot de Kelten, de taal een belangrijke factor is geweest in het zien van de Kelten als een etnisch andere groep. Taal verbindt mensen met elkaar en taal maakt onderscheid tussen de mensen die de taal wel en niet spreken. (Knox, 2001)

3.7 Eiland cultuur/identiteit

Volgens Hall (1995) is cultuur de gedeelde waarden waarmee we de wereld kunnen begrijpen. Het begrip eilandcultuur wordt in de wetenschappelijke literatuur niet gedefinieerd. Het wordt simpelweg gebruikt om aan te geven dat het om een cultuur gaat op een eiland. Door eiland en

cultuur om te draaien ontstaat cultureel eiland. In de wetenschappelijke literatuur wordt ook hier bijna niet over geschreven, maar het gaat hier om een cultuur die omringd is door andere culturen. Het kan dus over een fysiek eiland gaan met een andere cultuur dan de plekken er omheen, maar dat hoeft in dit geval niet per definitie. Het kan ook gewoon een plek op het vasteland zijn, omringd door andere, voor die plek, vreemde culturen.

Urk is honderden jaren een eiland geweest. Op zo'n afgezonderde, en grotendeels geïsoleerde plek ontstaat een eigen cultuur. De vraag is natuurlijk hoe dat doorwerkt in de cultuur op Urk vandaag de dag.

Ginkel (1995) schrijft in zijn boek over Texel het volgende:

“Door de overtocht overschrijdt men niet alleen een geografische grens, maar ook een sociaal-culturele. Texelaars voelen zich eilanders, die een eigen cultuur, mentaliteit en identiteit hebben en zich daardoor van ‘overkanters’ onderscheiden en onderscheiden voelen.” (p. 1).

Het concept ‘othering’ is hierbij zeer duidelijk te zien. Texelaars zijn anders dan mensen die op het vasteland wonen. Interessant om hierbij te onderzoeken is of wat in bovengenoemd citaat beschreven staat ook geldt voor Urk. Wellicht is er meer dan 70 jaar na de verbinding met het vasteland geen eilandgevoel meer over.

Brouwer en Vries (2006) schrijven echter dat Urk nooit echt eiland af is geworden. Urkers zijn erg gehecht aan de plaats. Als Urkers al buiten Urk moeten wonen in verband met bijvoorbeeld studie dan zorgt men er doorgaans voor om na de studie zo snel mogelijk weer op Urk te gaan wonen. Ook trouwen Urkers relatief vaak met andere Urkers. De gemeenschap is nog steeds erg hecht, ondanks de grote groei van de bevolking. Bepaalde oude waarden en eiland specifieke culturele eigenschappen zijn nog steeds terug te vinden. Hierbij kan worden gedacht aan de zorg voor elkaar, het kerkelijk leven en de saamhorigheid in tijden van nood. Maar Urkers zijn volgens Brouwer en Vries (2006) ook nog steeds leergierig, open voor ‘vreemden’ en erg gastvrij, net als in de tijd dat Urk nog een eiland was.

3.8 Urk in de landelijke media

Het is niet de bedoeling erg lang stil te staan bij de berichtgeving in de landelijke media over Urk, maar voor dit onderzoek is het belangrijk om ook hier wat achtergrondkennis van te hebben. Het volgende citaat uit Elsevier (2011) laat een nieuwsbericht zien over Urk en probleemjongeren:

“Een groep jongeren in Urk heeft in de nacht van vrijdag op zaterdag opnieuw het huis van burgemeester Jaap Kroon (CDA) belaagd. (...) De jongeren probeerden het huis van Kroon in de brand te steken omdat ze het niet eens zijn met zijn strenge beleid. (...) De burgemeester van het christelijke dorp is woedend over de actie. (...) Vannacht betrof het een groep van ongeveer vijftien man, aldus Kroon. De jongeren zijn boos omdat de burgemeester het aanhoudende rebelse gedrag van de jeugd van Urk niet tolereert.” (www.elsevier.nl, 07-05-2011, bezocht op 24-05-2012)

Zoals ook uit dit nieuwsbericht blijkt, wordt de identiteit van Urk weergegeven als ‘het christelijke dorp’. Zeker in combinatie met probleemjongeren kan dat een nieuwsbericht interessanter maken. Urk wordt bijna standaard op deze manier gerepresenteerd. Macht in de representatie van Urk (in dit geval door Elsevier) is hierbij een belangrijk punt. Brouwer en Vries (2006) geven aan dat Urk juist interessant is voor de media omdat er zoveel tegenstellingen zijn. Het moderne tegenover het conservatieve en ook het zware en vrome tegenover het

eigenzinnige. Echter is het daardoor juist interessant om te onderzoeken wat de Urkers zelf te zeggen hebben over de identiteit van Urk.

Hoofdstuk 4 Methodologie

In dit hoofdstuk zal het onderzoeksproces beschreven worden. Allereerst zullen een aantal casussen behandeld worden waarbij er een vergelijkbaar onderzoek is gedaan naar plaatsidentiteit. Vervolgens zal de keus voor Urk worden uitgewerkt, om daarna over te gaan in de uitleg over het onderzoek zoals dat hier gedaan is. De positie van de onderzoeker wordt ook kort behandeld en als laatste wordt uitgelegd hoe de onderzoeksresultaten verwerkt zijn.

4.1 Voorbeeld onderzoeken

Het eerste voorbeeld van een onderzoek naar plaatsidentiteit komt van Hernandez et al. (2007). Dit is een kwantitatief onderzoek waarbij enquêtes gebruikt zijn om de plaatsgebondenheid en de plaatsidentiteit van de bevolking van Tenerife te onderzoeken. De vragen waren zo opgesteld dat er antwoord kon worden gegeven aan de hand van een schaal van 1 tot 6. De gegevens lieten een intensiteit zien van plaatsgebondenheid en plaatsidentiteit. Deze resultaten werden vervolgens tegen elkaar afgezet. Er zijn twee afzonderlijke onderzoeken gedaan. Bij beide onderzoeken werden er twee groepen met elkaar vergeleken; de 'oorspronkelijke' bevolking die altijd op die plek had gewoond tegenover bij het eerste onderzoek de 'niet-oorspronkelijke' Spaanse bevolking die er al een behoorlijk aantal jaren woonde, en bij het tweede onderzoek immigranten uit andere delen van de wereld. Het is verder niet de bedoeling het hele onderzoek te analyseren, maar dit onderzoek laat zien dat kwantitatief onderzoek duidelijke cijfers en te toetsen resultaten genereert. Hernandez et al. (2007) kunnen vervolgens bepaalde conclusies trekken uit deze resultaten. Het verschil tussen bevolkingsgroepen kan op deze manier erg duidelijk worden weergegeven.

Het tweede voorbeeld van een onderzoek naar plaatsidentiteit komt van Abell et al. (2006). Dit is een kwalitatief onderzoek waarbij gebruik is gemaakt van interviews. Verschillende groepen binnen Groot-Brittannië werd gevraagd naar hun perceptie van de identiteit van het eiland en dan vooral afgezet tegen hun eigen identiteit. Dit onderzoek geeft geen representatief beeld van hoe de Britse bevolking aankijkt tegen het feit dat ze op een eiland leven, maar gewoon een beeld. Achterliggende gedachten komen met kwalitatief onderzoek naar voren. Wat zeggen en vinden de respondenten over de identiteit van de plek waar ze leven? Welke bewoording geven ze hieraan? Het waarom van een antwoord is beter te analyseren. Interessant in dit onderzoek is de conclusie dat de eiland identiteit werkt als een overkoepelende identiteit in Groot-Brittannië. Engelsen en Schotten zijn niet met elkaar te verenigen, maar ze zijn beide Brits omdat ze nu eenmaal op dat eiland leven.

4.2 Kwalitatief onderzoek

In dit onderzoek is gekozen om kwalitatieve data te verzamelen door middel van semi-gestructureerde diepte-interviews. Een kwantitatief onderzoek, zoals beschreven in het onderzoek van Hernandez et al. (2007), is een goed middel om de plaatsidentiteit te achterhalen. Echter is het waarom van een antwoord niet duidelijk. Kwalitatief onderzoek stelt de onderzoeker in staat om door te vragen naar de achterliggende zaken van bepaalde antwoorden. Sommige onderzoeksvragen kunnen antwoorden genereren die voortkomen uit een complexe ervaring (Flowerdew en Marin, 2005). Met semi-gestructureerde interviews is het onderzoek een gesprek met een duidelijke lijn. Hierdoor hebben de onderzoeker en de respondent de mogelijkheid om uit te wijden of om zaken te belichten die misschien anders door de onderzoeker over het hoofd zouden zijn gezien. Flowerdew en Martin (2005) geven aan dat

het bij kwalitatief onderzoek niet gaat om representativiteit maar dat het gaat om het begrijpen hoe individuele mensen hun eigen leven ervaren en daar betekenis aan geven.

4.3 Respondenten

Voor dit onderzoek zijn veertien mensen geïnterviewd. Tabel 1 laat de kenmerken per respondent zien. De respondenten worden om privacy redenen niet met hun eigen naam genoemd maar met een letter per respondent.

Tabel 1 Kenmerken van de respondenten

Naam	Geslacht	Leeftijd	Eventuele bijzonderheden
Respondent A	Man	50+	
Respondent B	Man	30+	Ondernemer
Respondent C	Man	50+	
Respondent D	Man	20+	Student
Respondent E	Man	20+	
Respondent F	Man	50+	
Respondent G	Man	50+	Al meer dan 30 jaar woonachtig op Urk
Respondent H	Vrouw	20+	Student
Respondent I	Man	50+	
Respondent J	Man	50+	
Respondent K	Man	50+	
Respondent L	Vrouw	20+	Student
Respondent M	Vrouw	50+	
Respondent N	Vrouw	50+	

Zoals te zien is in tabel 1 zijn er tien mannelijke en vier vrouwelijke respondenten. Van de mannen zijn er twee in hun twintiger jaren, een jonge ondernemer in zijn dertiger jaren en de andere zeven respondenten zijn allemaal boven de vijftig. Van de vrouwen zijn er twee in hun twintiger jaren en twee boven de vijftig. De oudere mannen zijn bijna allemaal bezig met culturele zaken op Urk. Van de jongere respondenten waren er drie nog student. Ook was één van de respondenten van oorsprong geen echte Urker maar woonde hij al wel meer dan dertig jaar op Urk.

Er is drie keer een interview gehouden met twee of meer personen. Dit kan van invloed zijn op de antwoorden die zijn gegeven. Dit zal later in dit onderzoek in hoofdstuk 7 nog worden besproken en bediscussieerd.

Alhoewel het doel niet is om een representatieve groep mensen te interviewen, is er toch getracht om zo veel mogelijk verschillende groepen in het onderzoek mee te nemen. Dit vergroot de kans om een zo breed mogelijk beeld te kunnen schetsen van de identiteit(en) van Urk.

De respondenten zijn op verschillende manieren gevonden. Een aantal respondenten zijn via een gatekeeper benaderd (Flowerdew en Martin, 2005). Een gatekeeper is een individu in een organisatie die, volgens Flowerdew en Martin (2005), de macht heeft om toegang te verlenen of te ontzeggen aan onderzoekers. Er is een e-mail verstuurd naar de gemeente Urk en naar verschillende kerken op Urk. Daar werd vervolgens door een gatekeeper op gereageerd en daaruit zijn een aantal namen en telefoonnummers voortgekomen. Toen de eerste paar interviews gehouden waren ontstond er gelijk een sneeuwbal effect van waaruit andere respondenten benaderd konden worden.

De interviews zijn allemaal op Urk zelf gehouden. Een aantal bij mensen in huis en ook een aantal in het Oude Raadhuis; het museum van Urk.

De interviews zijn opgenomen met een voice-recorder, om vervolgens te kunnen worden uitgetypt. Dit leverde in enkele gevallen wat problemen op doordat er een flinke storing in het geluidsmateriaal bleek te zitten. De interviews duurden gemiddeld een uur, afgezien van de interviews waarbij er met meerdere respondenten tegelijkertijd werd gesproken. Deze interviews duurden ongeveer anderhalf tot twee uur.

4.4 De interviewvragen

Het interview begon altijd met een associatievraag (zie bijlage 1 Interviewvragen). Wat is het eerste dat bij de respondenten op komt als ze aan Urk denken? Met deze vraag kwam veelal gelijk een schat aan informatie los die de onderzoeker ertoe dwong om door te vragen. Hierdoor kwam het veel voor dat een aantal vragen die verderop in het interview stonden al beantwoord waren. Daarna werd gefocust op de beleving van de respondent met betrekking tot Urk. De fysieke kenmerken van Urk kwamen daarna aan bod, om vervolgens over te gaan in vragen over de sociale aspecten van Urk. Sommige vragen leken erg op elkaar en overlaptten elkaar deels. Maar dat is ook de kracht van diepte-interviews omdat er dan de mogelijkheid bestaat om dezelfde vraag op een andere manier te stellen zodat er toch weer meer informatie naar voren komt (Flowerdew en Martin, 2005) De vier punten van het model van Breakwell komen in elk interview naar voren.

Uiteindelijk werd elk interview afgesloten met een kleine opdracht waarbij de respondent zestien woorden die betrekking hadden op Urk op volgorde moest leggen van mate van belangrijkheid (zie bijlage 1 Interviewvragen). De keuze voor de verschillende woorden komt voor uit het inlezen in de geschiedenis van Urk, het lezen van informatie op de website van de gemeente Urk (2012) en de website Tourist Info Urk (2012). Tijdens het interviewen kwam af en toe een kenmerk van Urk naar voren die niet was opgenomen in de zestien woorden. Hier zal in hoofdstuk 7 verder op worden ingegaan. Dit gedeelte van het interview leidde over het algemeen tot een mooi overzicht, een soort samenvatting, van de mening van de respondent over de identiteit van Urk.

4.5 Positionality

Flowerdew en Martin (2005) benadrukken het belang van reflecteren op je eigen identiteit bij het houden van kwalitatief onderzoek. Je eigen identiteit heeft invloed op de interactie tussen jezelf als onderzoeker en de respondent. Dezelfde achtergrond hebben kan een positief effect hebben op een interview. Begrip en respect spelen in dit geval een belangrijke rol. In een aantal interviews was goed te merken dat de respondenten positief reageerden op het feit dat er raakvlakken waren tussen henzelf en de onderzoeker met betrekking tot religie. Maar dit werd door de onderzoeker lang niet altijd voorafgaand aan het interview duidelijk gemaakt. Alleen als het gesprek het toeliet werd er door de onderzoeker ook iets gedeeld van de eigen achtergrond. In het geval van Urk kan het feit dat je als onderzoeker een buitenstaander bent van invloed zijn op de openheid van mensen in een gesprek. Mede door slechte berichtgeving in de media en het zwaar protestantse karakter van het dorp kunnen respondenten zich geneigd voelen om zich allereerst te verdedigen ten opzichte van de onderzoeker voordat er wederzijds begrip is. Dit was in een aantal interviews sterk te merken, alhoewel de meeste interviews vrij soepel verliepen. Uiteindelijk was het wederzijds begrip en respect altijd goed te merken en was het niet te merken dat respondenten zich inhielden.

4.6 Data-analyse

Het identiteitsmodel van Breakwell is gebruikt om de resultaten weer te geven. Elk van de vier onderdelen van het model wordt in hoofdstuk 5 behandeld. Het model fungeert als kapstok waarop de resultaten aan de hand van quotes uit de verschillende interviews getoond worden. Maar naast dat het model als kapstok fungeert kunnen andersom de quotes ook het model 'bewijzen'.

Veel antwoorden op de verschillende vragen kwamen in de analyse van de verschillende interviews met elkaar overeen. Op een aantal antwoorden in het interview werden echter door de respondenten verschillende antwoorden gegeven. Er is getracht om zo goed mogelijk de verschillende standpunten en uitspraken tegen elkaar af te zetten zodat er een breed beeld ontstaat van de plaatsidentiteit van Urk.

Het laatste onderdeel van het interview waarbij de respondenten verschillende woorden op volgorde moest leggen geeft per respondent mooi weer wat het belangrijkste wordt gevonden in de plaatsidentiteit van Urk. Alhoewel de focus bij kwalitatief onderzoek niet ligt op generaliserende uitspraken is het toch interessant wat het gemiddelde is van de respondenten. In elk interview werd de positie van een woord (1 t/m 16) bepaald en vervolgens is dat bij elkaar opgeteld en gedeeld door het aantal interviews. Het resultaat is vervolgens een gemiddelde positie van elke categorie. En als laatste werden deze gemiddeldes op volgorde gelegd van laag naar hoog. De categorieën met het laagste gemiddelde waren het belangrijkste voor de plaatsidentiteit van Urk.

In de conclusie wordt uiteindelijk teruggegrepen op de verschillende deelvragen en wordt ook getracht om een antwoord te geven op de vraag hoe de Urkers de plaatsidentiteit van Urk omschrijven.

Hoofdstuk 5 Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de onderzoeksresultaten behandeld worden aan de hand van de vier zaken die Breakwell (1994) benoemd in het model voor identiteit. Er zullen quotes uit de verschillende interviews gebruikt worden om bepaalde zaken te verduidelijken of bepaalde conclusies te versterken. De respondenten zullen niet met hun eigen naam genoemd worden, maar met de aanduiding respondent A, respondent B etc.

Allereerst zal de associatievraag van het interview aan bod komen. Wat is het eerste wat er in de respondenten opkomt als ze aan Urk denken? Deze antwoorden geven gelijk al een mooi beeld hoe de respondenten de identiteit van Urk omschrijven.

Respondent A zegt hierover het volgende:

“Nou dan denk ik aan een gemeenschap waaronder het fijn wonen is. Mededeelzaam, meelevend, gastvrij. Ik zou een aantal positieve eigenschappen van Urkers in het algemeen op kunnen noemen. Zonder de negatieve punten te vergeten. Maar over het algemeen leven wij in een gemeenschap die nog gunstig afsteekt bij wat we op het ogenblik meemaken. Met meemaken bedoel ik dus de moderne tijd die over de behoudende gemeenschap heen rolt en de nodige spanning oproept. Ik probeer wel het goede te behouden en het moderne niet te veroordelen. Tussen die twee moeten we een balans zien te vinden. Dat is niet altijd even makkelijk. Omdat je te maken hebt met de sporen van het verleden en toch leef je met kennis, door de media, van de moderne tijd. Dat is de spanning waaronder wij leven.”

Er kan al enorm veel uit dit citaat worden gehaald. Urk is een gemeenschap. Urk is Urk door de mensen die er leven en door hoe die mensen met elkaar omgaan. Urk is een gemeenschap die sterk gevormd is door het verleden. Respondent A noemt Urk zelfs een behoudende gemeenschap. Tegelijkertijd heeft ook Urk te maken met veranderingen door de moderne tijd en dat zorgt ervoor dat de zekerheden van vroeger niet meer zo vanzelfsprekend zijn. Urk leeft in een spanningsveld tussen het heden en het verleden. In hoofdstuk 2 was al vastgesteld dat plaatsidentiteit een sociale constructie is en onderhevig aan veranderingen. Contact met andere plekken en invloed vanuit andere plekken zorgt voor een veranderende plaatsidentiteit. Ook bij Urk is de invloed van de buitenwereld te merken. Toch is er ook op Urk een sterke drang naar behoud van oude normen en waarden.

Respondent B zegt:

“Ik denk meer dat dat een bepaald gevoel is, verbondenheid. Ik denk dat dat ergens in je DNA zit. Ik denk toch dat dat t eiland gevoel is. We zijn toch een aparte bevolkingsgroep. We leven hier op een eiland..... ja dat heb je op Urk nog best wel sterk denk ik”

In dit citaat wordt het woord ‘verbondenheid’ genoemd. Ook hier ligt de nadruk weer sterk op de gemeenschap; de gezamenlijke identiteit en cultuur, geworteld in het eilandverleden. Het psychologische, culturele, territoriale en historische aspect van Guibernau omschreven door Storey (2001) komt hier heel sterk naar voren.

5.1 Distinctiveness

Waarin onderscheidt Urk zich van andere plaatsen? En waarin verschillen Urkers van andere mensen? Of is er helemaal niet zoveel verschil? In dit gedeelte zal worden ingegaan op het

eerste aspect van het model van Breakwell. Hieronder staan weer een aantal citaten van de respondenten.

Respondent C:

“De verbondenheid denk ik. Het solidair zijn met elkaar.”

In dit citaat wordt de nadruk weer gelegd op de gemeenschap Urk, en dan valt vooral het woord solidair op. Deze solidariteit met elkaar is gevormd door de verleden als eiland waar de mensen rekening moesten houden met elkaar en in armoedige tijden elkaar steunden, maar ook door de gebeurtenissen na de drooglegging van de Noordoostpolder waarin Urk en de Urkers werden afgeschreven door de planologen en het eigenlijk zelf moesten zien te redden.

Ook de volgende twee citaten geven een mooi beeld over hoe Urk anders is dan andere plaatsen.

Respondent D:

“De taal, dat iedereen naar de kerk gaat, of bijna iedereen.”

Respondent E:

“Eh... zo’n groot percentage eigen bedrijven, percentage kerkelijkheid. Wat mij altijd opvalt dat in andere plaatsen, vissersplaatsen de hervormde kerken de grootste zijn en dat juist hier op Urk de gereformeerde kerk het grootste is. En ook het activistische van de kerk, het organiseren, activiteiten, clubs dat zit ook heel erg in de Urker. De organisatiedrang eigenlijk. Als we denken deze kerk is niet goed meer dan richten we een nieuwe op. Dat is denk ik wel het verschil. Een hervormde is van zichzelf wat rustiger. Een Urker is wat temperamentvoller. Qua mentaliteit zit daar een verschil. En van vroeger zeggen oud Urkers altijd dat Urkers met mensen van andere protestante plaatsen niet overweg konden maar wel met het Katholieke Volendam.”

Wat in bovenstaande citaten opvalt is de nadruk op de christelijk geloof en het kerkelijk leven. Volgens respondent E is een Urker per definitie gereformeerd en in andere vissersplaatsen zijn mensen hervormd. Ook kunnen Urkers slecht overweg met mensen uit andere gereformeerde plaatsen. Qua karakter kan een Urker het beter vinden met een Volendammer. Verder zou ook de kerkelijke verdeeldheid voortkomen uit het karakter van de Urker zelf. Een Urker heeft de neiging zich te organiseren. Ook is een Urker temperamentvol.

Respondent D noemt verder de taal als onderscheid met andere plaatsen. Op Urk wordt het Urkers gesproken en dat verbind mensen met elkaar. maar het onderscheid de Urker ook van andere mensen.

Zoals uit de theorie is gebleken kunnen taal, religie en normen en waarden aan de basis staan van de identiteit van een plaats (Storey, 2001). Bovengenoemde citaten maken duidelijk dat taal en religie de identiteit van Urk versterken. Vanuit hoofdstuk 3 is al duidelijk geworden dat taal mensen met elkaar verbindt, maar ook onderscheidt maakt tussen mensen (Knox, 2001). Het Urker dialect brengt onderscheid aan tussen de mensen die het wel en die het niet spreken. De taal maakt Urk anders dan andere plaatsen.

Respondent J zegt nog het volgende over de taal:

“Nou in ieder geval de taal toch, t is maar een klein taalgebiedje en toch is de taal totaal anders dan wat je er omheen vind en ik denk dat dat door t eiland gebeuren komt. De taal is uniek, dat maakt t anders.”

Het volgende gedeelte komt uit een interview met respondent F. De vraag die werd gesteld was de volgende: 'Wat is volgens u een echte Urker?' Het antwoord dat gegeven werd is bijzonder interessant als het in het licht van het concept 'othering' wordt gezien.

Respondent F:

"Nou die bestaat niet. In de ogen van de Urker bestaat wel een echte vreemde. Een Urker bedoeld met een vreemde een bepaald soort vreemde. Min of meer een bepaalde karikatuur. Ik denk dat dat wederzijds is natuurlijk, dat is andersom ook zo."

Interviewer:

"Wat zijn dan de karaktereigenschappen van een vreemde?"

Respondent F:

"Van zo'n... je bedoelt dan t negatieve, in de negatieve zin, nou gierig, eigenwijs, een beetje belerend, of betweterig. Maar dat is dan eigenlijk een verkeerd beeld want dat bestaat niet."

Interviewer:

"Maar is dat dan het tegenovergestelde van wat een Urker is?"

Respondent F:

"Ja dat kun je wel zeggen. T is de negatieve kant van de goeie Urker. Het is het beeld van een vreemde dat dan gegeven wordt in negatieve zin."

Respondent F doet hier een interessante uitspraak. De ander, de 'vreemde', is alles wat een Urker niet is. De negatieve eigenschappen worden de 'vreemde' toegekend en de positieve eigenschappen worden de Urker toegekend. Als de identiteit van Urk ligt in de mensen die er wonen, dan valt die identiteit te omschrijven door de Urker af te zetten tegen de 'vreemde'. Urk is niet wat de ander wel is (de negatieve eigenschappen) en Urk is wel wat de ander niet is (de positieve eigenschappen) Dit concept van 'othering' kwam in een andere vraag uit het interview ook naar voren. In elk interview werd de vraag gesteld wie of wat de tegenhanger is van Urk. Deze vraag bleek lastig te beantwoorden. Over het algemeen keken de respondenten niet op die manier naar Urk ten opzichte van andere plekken. Na wat nadenken kwam er toch altijd wel een antwoord maar dat antwoord verschilde toch sterk per respondent. Een respondent noemde Urk als tegenhanger van meer "goddeloze" of "wereldse" plekken. Hierbij werd dus sterk de eigen christelijke identiteit benadrukt. Maar anderen benoemden meer Urk tegenover grotere overheden zoals de provincie of het rijk. David tegenover Goliath. Respondent N noemt verder het verschil in omgang tussen mensen.

Respondent N:

"Ik moet denken aan een dorp in Zweden waar iedereen langs mekaar heen leeft, individualistisch"

Dit komt in veel interviews, al dan niet met andere verwoording, ook naar voren. Urk is een hechte gemeenschap. Mensen leven niet langs elkaar heen.

Respondent F zegt ook het volgende met betrekking tot het verschil hoe mensen op Urk met elkaar omgaan in vergelijking met andere plaatsen:

“Nou bijvoorbeeld, je hoeft hier geen afspraken te maken. Als je 's avond even naar een vriend of familielid wil toelopen dan hoef je hem niet van tevoren te melden dat je langskomt. Ergens anders wel, maar dat is op Urk in ieder geval niet.”

Hier beschrijft respondent F de openheid naar elkaar toe op Urk. Urk is anders dan andere plaatsen omdat het andere omgangsvormen met elkaar heeft.

5.2 Continuity

Zoals al uit hoofdstuk 3 is gebleken heeft Urk een bijzondere geschiedenis. Als er ingegaan wordt op het tweede punt van het model van Breakwell zal er juist naar die geschiedenis gekeken moeten worden. Wat voor invloed heeft het eilandverleden op de identiteit van Urk? Maar ook; Hoe belangrijk zijn de geografische locatie en de specifieke fysieke kenmerken van Urk voor de identiteit? Verder is het ook belangrijk om te kijken naar de invloed van buitenaf op het leven op Urk.

Allereerst zal worden gekeken naar hoe het eilandverleden van invloed is op de identiteit van Urk.

Respondent F:

“Ja. Urk is nog steeds wat mentaliteit betreft een eiland. De eilandmentaliteit die vind ik wel nog steeds hier terug. Bijvoorbeeld dat mensen elkaar voor een groot deel nog kennen. Dezelfde taal spreken, ook wel dezelfde soort humor vind je hier terug, ook wel een beetje dezelfde mentaliteit. En ook de werklust van de mensen. Mensen zijn hier niet lui. Dat is een van de eigenschappen die mensen een Urker nooit mogen aanmerken dat een Urker lui is. Want men heeft hier altijd de handen uit de mouwen gestoken en altijd geïnvesteerd in allerlei ondernemingen en noem maar op. Dus dat is misschien ook wel de mentaliteit van een eilander om zichzelf te redden te helpen.”

Dit citaat gaat zeer duidelijk over een stuk continuïteit op Urk voortkomend uit het eilandverleden. Mensen kennen elkaar nog, net zoals vroeger. Mensen spreken nog steeds dezelfde taal. Ook de werkhouding en mentaliteit zijn niet veranderd. Uit dit gedeelte komt heel duidelijk een stukje trots naar voren. Een Urker is altijd zo geweest en zal dat ook blijven.

Respondent G:

Wij zitten nu in de 2^e generatie om het zo maar es te zeggen van de eilanders. Dan zie ik toch een hang naar zelfstandigheid, ook bij de 2^e generatie. Zeg maar men moet zich niet teveel met Urk bemoeien, wij redden het zelf wel, en dat gebeurt ook economisch heb ik het geschetst, we draaien als een tierelier. En dus aan de ene kant die eilandmentaliteit, die geest, die onverzettelikheden maakt Urk Urk en toch ook het uitkomen voor de principes, godsdienstige principes, eigen waarden en normen. (...) Wij hebben hier tussen 1 en 2 pauze. Er is diverse keren geprobeerd dat uit de wereld te helpen (...) maar tot op heden is het niet gelukt om dat te veranderen. Daar zie je toch dat stukje eigen cultuur dat men wil behouden.

Ook in dit citaat komt heel duidelijk de continuïteit naar voren. Veranderingen op Urk vinden moeilijk plaats. Ook het feit dat er vanuit het verleden een grote onafhankelijkheid heerst onder de Urker bevolking komt duidelijk naar voren. Als eiland was Urk in veel opzichten op zichzelf aangewezen en ook na de drooglegging van de Noordoostpolder werd Urk aan zijn eigen lot overgelaten. In veel opzichten zit dat onafhankelijke, het anders blijven doen van dingen, nog steeds in de Urker mentaliteit. In veel interviews kwam ook duidelijk naar voren dat mensen van

buitenaf niet moeten proberen om Urk te veranderen. Een Urker is gehecht aan zijn tradities en zijn manier van doen.

Respondent C:

“Urk is progressief in het materiele en in het geestelijke heel conservatief en ik denk dat het komt omdat toen Urk eiland af werd alleen maar negatieve dingen van buiten kwamen.(...) En ze zijn woelig als de zee die ons omringt, maar een gehechtheid aan de bodem is er ook, die keileembult, dat is ook ons karakter, maar misschien wel door het woelige karakter dat ze net zo zijn als die keileembult dat ze behoudend zijn om dat onstuimige te kunnen keren.”

Respondent C geeft hier aan dat Urk erg conservatief is als het om het geloof gaat. In de kerken vind weinig verandering plaats. In een steeds veranderende wereld is dat de veilige haven waar mensen weten waar ze aan toe zijn en wat ze er aan hebben. Dit komt ook uit andere interviews naar voren. Urk is in veel andere opzichten juist erg progressief. Vooral op het economische vlak. Maar om toch een gevoel van continuïteit en vastigheid te bewaren is er vrij weinig verandering in de geloofsbeleving. Urk werd door een respondent ook wel het Mekka van de reformatische hoek genoemd. Mensen houden nog steeds vast aan de manier van kerk-zijn zoals dat altijd op Urk ging.

Respondent H:

“De jongere generatie staat open voor verandering, en dat zie je ook wel gebeuren, steeds meer dingen die veranderen, wat je 10 jaar geleden nooit had kunnen voorstellen. Maar ik denk dat ze allemaal wel kijken op een manier van daar woont mijn familie, daar ben ik geboren, daar voel ik me thuis maar dat de jongeren er wel minder aan vast zitten dan ouderen. Want de jongeren die trekken wel meer weg om te studeren of om te werken, dat zouden de ouderen nooit doen. Die zijn wel echt gericht op hun plek. Maar dat komt natuurlijk ook omdat ze hun hele leven hier opgegroeid zijn. Ja dat speelt... wat je in je leven hebt geleerd dat laat je niet zo snel los als je oud bent.”

Respondent H laat hier heel mooi zien dat er wel degelijk veranderingen zijn die plaatsvinden. De jeugd op Urk heeft een heel ander wereldbeeld omdat ze niet zijn opgegroeid met het isolement van het eiland. Veranderingen verstoren in feite het beeld van wat mensen hebben over de identiteit van een plaats. Als veranderingen te sterk zijn kunnen mensen zich niet meer thuis voelen.

Respondent M:

“We reden mijn schoonmoeder, aan het eind van haar leven, die woonde in een verzorgingsflat ver buiten Urk, kwam hier wel vandaan. En die moesten wij elke week halen en brengen en die zat elke week standaard te verkondigen, Urk is Urk niet meer. Dus voor haar was het al een vervreemding.”

Vanuit hoofdstuk 2 is al duidelijk geworden dat plaatsidentiteit ook te maken heeft met herinneringen en het thuis voelen op een plek (Morley en Robbins, 1995). De schoonmoeder van respondent M had grote moeite met de veranderingen die Urk had doorgemaakt en voelde zich als het ware vervreemd van Urk. Haar beeld van de identiteit van Urk kwam niet meer overeen met haar huidige beleving van Urk.

Het volgende citaat van respondent L laat mooi het spanningsveld zien tussen vasthouden aan oude normen en waarden en het moderne leven.

Respondent L zegt het volgende:

“Ja gewoon meer omdat we hier nog zoveel achter lopen met dingen. In heel Nederland gaan we vooruit maar hier houden we ons nog echt vast aan de culturen en tradities waar ik me heel erg aan erger, maar de oudere generatie zit nogal vast daaraan. (...) Omdat t geloof nog best wel achter ligt, loopt de rest van de algemene zaken ook achter. Wat ook wel weer voordelen heeft, want onze deur zit bijvoorbeeld nooit op slot.”

Interessant in dit citaat is dat respondent L zich ergert aan het feit dat bepaalde zaken op Urk achter lopen met de rest van Nederland, maar de respondent ziet er ook de voordelen van in. Continuïteit in de manier van omgaan met elkaar en in de normen en waarden kunnen soms belemmerend werken, maar in dit geval kan het ook positief uitpakken. Het is dus een tweestrijd tussen het behoudende van Urk dat negatief kan worden gezien, maar ook de voordelen daarvan.

Wat uit de interviews ook duidelijk naar voren kwam was de verwachting dat de ontkerkelijking die overal in Nederland plaatsvindt ook in Urk zal doorzetten. Veel respondenten gaven aan dat ze verwachtten dat Urk daarmee zou inboeten aan de huidige normen en waarden en dat daarmee een stuk van de huidige identiteit van Urk verloren zou gaan.

Continuïteit kan op verschillende manieren worden gezien dus ook in de fysieke en culturele kenmerken van een plaats. Op de vraag wat er van de fysieke kenmerken van Urk nooit verloren mag gaan, kwamen vrij weinig verschillende antwoorden naar voren. Eigenlijk komt bij alle respondenten het oude dorp met de aanblik op Urk vanaf het water naar voren. Ook wordt het karakteristieke stratenpatroon vaak genoemd, inclusief de vuurtoren en het kerkje aan de zee. Ook wordt de haven genoemd, maar toch in mindere mate.

Respondent E geeft als antwoord:

“De vuurtoren mag niet weg, het kerkje aan de zee mag niet weg, het vrouwtje dat uitkijkt over de zee daar dat is ook een karakteristiek van Urk.”

Respondent H zegt het volgende:

“Ik denk de hele voorkant van Urk. De aanblik en de dijk dus ook en echt waar de vuurtoren staat en de oude huizen nog, ja en de haven. Ja als dat verloren zou gaan, dat zou jammer zijn, dan kom je hier echt alleen nog voor je familie, je vrienden.”

Respondent H laat heel duidelijk zien dat de identiteit van Urk ook deels ligt in de fysieke kenmerken. Zonder al deze zaken zou Urk niet echt meer Urk zijn.

Van de culturele aspecten kwamen ook een aantal zaken naar voren. Een aantal respondenten noemden de klederdracht en Urkerdag. Maar het meeste werd de taal genoemd als aspect dat nooit verloren mocht gaan.

Respondent I zegt hier het volgende over:

“Nou dat is de taal. Dat is voor Urk zo’n samenbindende factor en die vormt zozeer de cohesie van de samenleving en als die wegvalt dan is t einde zoek.”

Continuïteit in de taal die wordt gesproken op Urk is belangrijk voor de identiteit van Urk. Respondent I geeft aan dat zonder de taal de sociale cohesie wegvalt. Daardoor zou Urk niet

meer Urk zijn. In feite zegt respondent I dat de identiteit van Urk ligt in de hechte gemeenschap en dat die gemeenschap samen wordt gehouden door de taal.

Respondent C noemt verder nog de normen en waarden:

“Ik denk de vrijgevigheid en het naast elkaar staan. Als je in nood zit kun je aankloppen bij een Urker.”

Op de vraag dat als je alle Urkers zou verhuizen naar een andere plek op deze wereld en daar een nieuw Urk zou beginnen en of dat dan Urk zou zijn, werden verschillende antwoorden gegeven:

Respondent J:

“nee dat is zo verbonden aan de plek. Als je ze ergens anders neerzet dan is het een groep Urkers maar ze wonen niet op Urk.”

Respondent B:

“Ik denk t wel. Ja ik denk niet dat dat gebonden is aan deze plek. Men zou in no time hun eigen dingetjes weer gaan zoeken en bouwen ook zeker. Ik merk dat ook als we ergens naar toegaan dan nemen we een vuurtoren mee. (...) Ik denk wel dat t gewoon Urk zou kunnen zijn.”

Respondent K:

“nou kijk, stel voor, dat t verkeerd gelopen was met de afsluitdijk, met de visserij, en we hadden gezegd we kunnen niks meer in NL, we gaan naar Nova Scotia, en daar begint men een dorp, we gaan als vissersbevolking daar naar toe. En dan denk ik dat de Urker bevolking zou zeggen en dan noemen we dat Urk en er zal dus de generatie die daar naartoe verhuisd zal dan bepaalde karaktertrekken van het oude Urk meenemen daarnaartoe maar na 1, 2 generaties zullen er alleen maar Amerikanen wonen. (...) Ik denk dat er een stukje nostalgie zal leven. Ik denk dat ze in Nova Scotia met het gezicht naar het oosten van, daar ligt Urk. Maar dat zal hoe langer hoe mooier worden.”

Hierboven worden drie verschillende visies weergegeven. Respondent J zegt dat Urk geen Urk meer is als het op een andere plaats zou liggen. Respondent B geeft aan dat Urk niet gebonden is aan de huidige locatie en dat als alle Urkers verhuizen naar een andere plek op deze wereld dat Urk dan gewoon verder gaat. Respondent K zegt dat het best een tijdje Urk zou kunnen als er ergens anders een nieuw dorp begonnen wordt, maar dat het dan langzamerhand toch zoveel zou veranderen dat het geen Urk meer is. Het bijzondere aan de antwoorden in alle interviews die werden gegeven is dat er met betrekking tot de fysieke kenmerken van Urk de minste overeenstemming was. De ene respondent geeft aan dat ze erg belangrijk zijn voor de identiteit van Urk, en de andere respondent vind juist van niet. En sommigen laten het wat meer in het midden. Zo is het ook met de bovenstaande vraag. Is Urk en zijn identiteit gebonden aan de plek waar het nu ligt? Voor de een wel en voor de ander niet. Hier komt heel duidelijk de betwiste beleving van de plaats naar voren. (Carter et al., 2007, Storey, 2001).

5.3 Self-esteeem

Het derde punt van het model van Breakwell gaat over eigenwaarde. Of zoals in hoofdstuk 2 ook werd genoemd dat trots en schaamte ook een grote rol spelen in de plaatsidentiteit. Waar zijn de Urkers trots op? En waar schamen ze zich voor? En wat is een echte Urker?

Respondent E zegt hierover het volgende:

“In zekere zin kun je trots zijn op Urk. Als je kijkt wat we in de jaren 30 waren, dan waren we hier een gat. En wat we daarna na de tweede wereldoorlog aan een vloot en visindustrie hebben opgebouwd. In dat opzicht kan ik trots op Urk zijn. En ook wel de saamhorigheid die je hier hebt, de zorg voor oudere mensen (...) Maar in die 2 zinnen zou ik trots op Urk kunnen zijn, dus de arbeidsmentaliteit en de zorg voor elkaar. Maar dat wordt ook wel door mensen van buiten Urk zo gewaardeerd. Als je iemand hebt die zaken heeft gedaan met Urkers, die zegt van het zijn harde werkers.”

Uit de verschillende interviews kwam steeds naar voren dat Urkers erg trots zijn op wat ze bereikt hebben de afgelopen decennia, maar ook de hechte gemeenschap en de zorg voor elkaar worden vaak genoemd. Verder noemen de respondenten de taal ook als kenmerk van Urk om trots op te zijn. Respondent E noemt ook nog de kijk van buitenstaanders op Urk. Die kijk zou ook positief zijn als het gaat om de arbeidsmentaliteit.

Respondent J over trots en schaamte:

“Schamen, nou niet echt. Nee daar is ook geen reden voor. Er gebeuren wel eens dingen waarvoor je je schaamt maar een Amsterdammer of Groninger heeft dat ook. Ik kan wel zeggen dat ik best wel trots ben op Urk.”

Respondent M:

“Urk heeft last van een dubbele moraal. (...)Ik had een zus die was zwanger, en ja dan staan ze aan de voordeur je in je oor te preken van wat dat allemaal verschrikkelijk wel niet is en zondig. Maar aan de achterdeur komen ze binnen met een complete baby uitzet omdat dat kind er toch door moet. Dat is Urk.(...) Voor de beeldvorming moeten ze tegen jou zeggen wat is dit fout, en het mag niet en het vingertje erbij, maar ondertussen wordt er wel gezorgd dat zo'n jonge moeder met zo'n kindje dat het goed gaat.”

Respondent M geeft hier aan dat de identiteit van Urk juist ligt in het feit dat er een duidelijke moraal gepreikt wordt aan de voordeur, maar dat er aan de achterdeur toch voor gezorgd wordt dat mensen geholpen worden in hun moeilijke situatie. Volgens deze respondent is dat Urk. Ook in andere interview werd deze paradox van Urk benoemd. Enerzijds een streng orthodox karakter en anderzijds het duidelijke verschil tussen leer en leven. Dat is in een aantal gevallen iets om trots op te zijn, zoals uit het citaat van respondent M blijkt, maar aan de andere kant voor sommige respondenten ook iets om zich voor te schamen. De kerkelijke verdeeldheid op Urk is voor een groot deel van de respondenten wel een punt om zich voor te schamen. Het verschil tussen leer en leven wordt hierbij dan ook genoemd. Schijnheiligheid en wetticisme werd ook een aantal keren benoemd. Een Urker zou juist een voorbeeld moeten zijn vinden de respondenten maar dat gaat lang niet altijd op.

Respondent C:

“ik schaam me hier heel erg voor de kerk ja. Geen eenheid, en dat schaad ook de jeugd. Ik schaam me voor het kerkelijk gebeuren op Urk, heel diep.”

Zoals al uit hoofdstuk 3 naar voren is gekomen is ook de media en de focus op de jeugd een onderwerp dat met Urk te maken heeft. Echter weten de respondenten dit goed te relativiseren. Bijna alle respondenten kwamen met het argument dat er een kleine harde kern is van jongeren die problemen veroorzaakt, maar aangezien bijna de helft van de bevolking van Urk onder de 25 is, het niet in verhouding tot elkaar staat.

Respondent H:

"In de media komt vooral drank en drugsgebruik naar voren en dan zie je ook wel dat die mensen die geïnterviewd worden die mensen veroordelen. Of dat ze juist jongeren interviewen die uitgaan en dat ze zich echt aanstellen. En als je alleen dat ziet dan denk je van oh nee is dit Urk. Vooral als je van die dronken jongelui ziet."

Interviewer:

"Dat is geen Urk?"

Respondent H:

"Nee ik denk niet dat dat Urk is. Ja t hoort bij Urk, maar die jongelui die zijn nog zo opzoek naar zichzelf dat ze denk ik nog niet echt doorhebben wat voor beeld ze afgeven. Maar aan de andere kant begrijp ik ook wel dat gedrag van hun, soms trappen tegen de regels die ze krijgen, t is ook wel de leeftijd natuurlijk."

Op de vraag wat een echte Urker is kwamen verschillende antwoorden. De ene respondent gaf specifieke kenmerken op waar een Urker aan moest voldoen, maar een andere respondent wilde juist geen kenmerken noemen. Toch werd er uiteindelijk, ook al wilden sommige respondenten niet categoriseren, altijd wel een soort beeld geschetst van hoe een Urker zou moeten zijn.

Respondent D:

"Als iemand zichzelf identificeert met Urk, als je de taal goed spreekt en als je hier woont ja dan vind ik je wel een echte Urker. Ik voel me ook een Urker."

Respondent H:

"Ik ben gewoon Urker en dat veranderd niet als ik van Urk af ga."

Uit bovenstaande citaten spreekt ook heel duidelijk de connectie van de eigen identiteit met de plaats Urk, zoals ook al beschreven is in hoofdstuk 2 waar Hall (1995) aangeeft dat plaatsidentiteit sterk verweven is met de eigen individuele identiteit. Mensen gebruiken plaatsen om zichzelf in de samenleving te kunnen positioneren. De uitspraak van respondent H bevestigt dat.

5.4 Self-efficacy

Als laatste komt self-efficacy aan bod, wat in het Nederlands ongeveer neerkomt op zelfredzaamheid en het niet beperkt zijn in het handelen. Zoals al uit hoofdstuk 3 naar voren komt heeft Urk lange tijd z'n eigen zaken moeten regelen. De overheid buiten Urk liet Urk haast aan z'n lot over toen het nog een eiland was en ook na de drooglegging van de Noordoostpolder werd Urk beschouwd als een niet meer te redden dorp. Er werd dus weinig tot niets met Urk gedaan. De Urkers echter waren vanuit het eilandverleden gewend om hun eigen zaken te regelen. De bevolking had door dat ze het niet van de nationale overheid of de planologen moesten verwachten en begonnen hun eigen toekomst te bepalen. Het 'wonder van Urk' dat ook genoemd is in hoofdstuk 3 laat erg goed de self-efficacy zien van Urk.

Respondent C over het wonder van Urk:

"Er werd gezegd het wordt een dood plaatsje aan het IJsselmeer. Urk heeft gezegd wij moeten dan onze plooi zoeken in een polder en dat is heel wat anders dan de zee, dus we geven

uitbreiding aan de Noordzeevervisserij. En daarvan zei de regering ja er is geen toekomst dus jullie krijgen ook geen subsidies, maar Urk heeft gezegd dan zetten we toch door en gelukkig zag de bank die visserman is heel bekwaam, die heeft 2/3 zonen die willen geld lenen. En dat is eigenlijk het wonder van Urk geworden wat Planologen en Sociologen nooit verwacht hadden. Dus dat eigennuttige van Urk spreekt me wel aan."

Self-efficacy gaat onder andere ook over hoe de eigen bevolking in staat is om zelf te handelen. In een dorp of gemeenschap als Urk kan je een sterke sociale controle verwachten die beperkingen oplegt aan mensen. Dit is door het eilandverleden en door het sterke protestantse karakter van Urk gevormd en zou van invloed kunnen zijn op de mogelijkheden die mensen wel of niet hebben. In het verlengde hiervan en ook bijzonder interessant is de vraag of Urk een gesloten en geïsoleerde gemeenschap is. De vraag is dus of dit inderdaad voor Urk geldt, of dat mensen zich juist niet beperkt voelen in hun mogelijkheden en kansen om hun eigen weg te kiezen.

Respondent M:

'Ik merk wel, mensen vinden t altijd vervelend als je een afwijkende mening hebt en daar wordt ook flink tegen geageerd. Een Urker is niet fijngevoelig. Als de hele club wit zegt en jij zegt het is zwart, dan gaan ze je niet even voorzichtig bevragen, nee je bent gelijk al veroordeeld want jij vindt het zwart. Dan is het de kunst om dat vol te houden, dat te beargumenteren en daar zelf heel authentiek in te blijven, want dan merk ik (...) dan wordt dat geaccepteerd. (...) Als je voor jezelf komt van ik vind dit niet zo, dan moet je voor jezelf heel goed uitzoeken waarom je dat dan niet zo vind en daar moet je goeie woorden aan kunnen geven want anders dan lig je er uit, dan wordt je genegeerd. (...) Het is vrij uniform, en ja als jij daar van afwijkt dan zit je die uniformiteit een beetje te verstoren, daar houden ze niet van."

Respondent M noemt aan het einde van dit citaat het woord uniform om aan te geven dat Urkers op veel gebieden hetzelfde denken over bepaalde zaken en dat het lastig is om een andere mening te hebben. Maar het is wel mogelijk om anders te denken over bepaalde zaken zolang je in staat bent om je standpunt te verdedigen en dat ook kunt volhouden.

Respondent B:

"Ik denk sowieso dat we een redelijk conservatieve aard hebben waar ikzelf ook niets mis mee vind. Niet dat ik alles bij t oude wil houden maar zulke snelle veranderingen hebben niet bewezen dat t allemaal zo positief uitpakt (...) Maar er veranderen dingen minder snel maar ik heb niet t idee dat Urk op slot zit."

Respondent B laat zien dat Urk conservatief is maar dat er wel mogelijkheden zijn tot veranderingen. Al gaan die veranderingen misschien wel langzamer dan op andere plekken. Toch vinden er de laatste decennia wel veel veranderingen plaats. Verder is hier de overlap met het onderdeel continuïteit uit het model van Breakwell terug te zien.

Respondent L:

"Steeds meer mensen werken buiten Urk, studeren buiten Urk, nieuwe generaties die studeren buiten Urk en dan komen ze met hun vrouw of man dan meestal wel weer in de buurt van Urk wonen, maar dat de vermenging wel steeds meer optreed met de buitenwereld en ik denk dat dat wel heel goed is."

Volgens de respondenten zijn er op Urk misschien bepaalde zaken die beperkingen kunnen opleggen aan mensen, toch ervaren de respondenten dat niet als storend of belemmerend voor henzelf. King (2003) liet al in hoofdstuk 3 zien dat religie belemmerend kan werken voor de eigen identiteitsvorming. Maar uit de verschillende interviews is niet gebleken dat het orthodoxe karakter van Urk afdeed aan het gevoel van self-efficacy onder de Urkers.

In elk interview wordt verder ook duidelijk dat Urkers graag hun mening geven.

Respondent F:

“Het karakter van de Urker is toch wel vrij open dat hoor ik ook wel mensen die hier beroepshalve onder de jeugd werken, predikanten en leraren die zeggen juist dat de Urker jeugd erg open is over bepaalde dingen, makkelijk de mening geeft en makkelijk communiceert en ook erg open en vrij.”

Respondent M:

“Zet twee Urkers bij elkaar en je hebt drie meningen.”

Een Urker is volgens de respondenten duidelijk in z'n mening en z'n bewoording. Ook als die mening afwijkt van wat de rest zegt. In dat opzicht voelen Urkers zich niet beperkt.

Op de vraag of er ruimte is voor buitenstaanders op Urk werd veelal hetzelfde antwoord gegeven. Urkers zijn volgens de respondenten open naar anderen toe en nieuwsgierig naar nieuwe mensen. Echter moeten 'vreemden' zich wel bewust zijn van het feit dat op Urk dingen nu eenmaal anders gaan en dat moeten ze niet proberen te veranderen. Een 'vreemde' hoeft zich niet per se aan te passen, maar zonder je aan te passen is het heel moeilijk om op Urk te aarden, aldus de respondenten.

5.5 Afsluitend

Aan het eind van elk interview werd aan de respondent gevraagd om zestien woorden met betrekking tot de identiteit van Urk op volgorde te leggen. De respondenten brachten orde aan in de woorden om zo een beeld te schetsen van wat zij dachten dat het belangrijkste is voor de identiteit van Urk. Het mooie aan dit laatste onderdeel van het interview was dat er een samenvatting van het interview op tafel werd neergelegd. Visueel is dan dus heel duidelijk te zien wat volgens elke respondent het belangrijkste is. Om toch een beeld te schetsen van wat het belangrijkste onderdeel van de identiteit van Urk is, is er een gemiddelde per categorie uitgerekend. Het gemiddelde van alle antwoorden laat zien dat de respondenten de mensen, de Urkers, het belangrijkste vinden voor de identiteit van Urk. Geloof volgt op enige afstand als tweede.

Respondent G zegt nog:

“Urk zonder kerk en geloof is geen Urk. De kerk bindt samen.”

Dialect komt daarna. Ook de taal wordt namelijk als samenbindende factor genoemd in een aantal interviews. Visserij volgt vrij snel daarna. Daarna volgen op enige afstand nog zaken zoals eiland en geschiedenis en dan komen pas de fysieke kenmerken van Urk naar voren zoals de haven, het IJsselmeer, de vuurtoren, kerken, klederdracht en het vissersmonument. De feestdagen, de dijk, het museum en de politiek staan onderaan.

Tabel 2 laat de gemiddelde positie per categorie zien zoals het in de veertien interviews is neergelegd. Het is gesorteerd van laag naar hoog, oftewel van meest belangrijk naar minst belangrijk.

Tabel 2 Gemiddelde resultaten

	Categorie	Gemiddelde rangorde
1	Mensen	2,3
2	Geloof	4,3
3	Dialect	4,6
4	Visserij	5,3
5	Eiland	7
6	Geschiedenis	7,3
7	Haven	7,8
8	IJsselmeer	8
9	Vuurtoeren	8,3
10	Kerken	8,5
11	Klederdracht	9,8
12	Monument	10,6
13	Feestdagen	11,7
14	Dijk	11,7
15	Museum	11,9
16	Politiek	13,3

Hoofdstuk 6 Conclusie

In dit hoofdstuk zullen er conclusies worden getrokken uit de verzamelde data. Er zal een antwoord komen op de hoofdvraag en de verschillende deelvragen.

Wat onderscheid Urk van andere plaatsen?

Deze deelvraag komt voort uit het onderdeel distinctiveness uit het model van Breakwell. Zoals uit hoofdstuk 5 blijkt noemen de meeste respondenten de verbondenheid onder Urkers als onderscheidende factor. Ook de onderlinge omgangsvormen worden vaak genoemd. Urkers zijn open en gastvrij. De eigen taal, het hoge percentage kerkelijkheid, het hoge percentage eigen bedrijven en het hoge percentage jongeren van de totale bevolking wordt ook genoemd. Maar wat er met name uitspringt is de nadruk op de hechte gemeenschap. De respondenten noemden al deze punten om het onderscheid tussen Urk en andere plaatsen te maken, maar het zijn ook zaken die niet per se gaan over onderscheid. Zoals al in hoofdstuk 2 is beschreven is distinctiveness ook goed te plaatsen onder de paraplu van self-esteem. De volgende deelvraag zal daar meer op ingaan. Ginkel (1995) beschrijft dat Texelaars zich eilanders voelen er zich daardoor onderscheiden van anderen. Op Urk worden buitenstaanders omschreven als 'vreemden'. Hiermee wordt een onderscheid gemaakt tussen de echte Urkers en de buitenstaanders. Maar alle respondenten geven ook aan dat Urk niet gesloten is en juist erg open staat voor nieuwe mensen. Ook bleek het voor de respondenten lastig te zijn om een duidelijke tegenhanger van Urk aan te wijzen. De nadruk lag eerder op de identiteit van Urk zelf. Othing, waarbij de negatieve ander de eigen positieve identiteit benadrukt (Said, 1978), is niet een duidelijk thema dat door de respondenten wordt benoemd. Onderscheidt met andere plaatsen wordt niet nadrukkelijk benoemd. De eigen eigenschappen worden juist wel genoemd.

Welke elementen zijn belangrijk voor de plaatsidentiteit van Urk?

De tweede deelvraag gaat over wat de respondenten het belangrijkste vinden voor plaatsidentiteit van Urk. Nu is dat voor elke respondent verschillend en als er nog meer mensen zouden zijn geïnterviewd komen er misschien nog heel andere antwoorden uit. Toch kan uit de resultaten toch een bepaalde conclusie worden getrokken.

Uit het gemiddelde van de laatste vraag van het interview kwamen de mensen, de Urkers zelf, duidelijk naar voren als belangrijkste. De identiteit van Urk wordt gevormd door de mensen die er wonen, maar dan vooral ook gezien als de gemeenschap Urk. Geloof en dialect zijn vervolgens de nummers twee en drie en worden als samenbindende factor gezien van die gemeenschap. Zonder geloof en zonder het Urker dialect zou Urk enorm inboeten aan de huidige identiteit. Als vierde komt de visserij. Urk wordt aangeprezen als echt vissersdorp dus de verwachting was ook wel dat de visserij een belangrijk onderdeel zou zijn van de identiteit van Urk. Eiland en geschiedenis komen daarna. Hiermee wordt eigenlijk al aangegeven dat de identiteit van Urk enorm sterk gevormd is door het eilandverleden. Dit beïnvloedt de cultuur op Urk tot op de dag van vandaag en is onlosmakelijk verbonden met de identiteit van Urk. Daarna komen pas de fysieke kenmerken van Urk naar voren. Die worden door de ene respondent wellicht wat hoger neergezet dan de ander, het punt blijft staan dat over het algemeen de fysieke kenmerken van Urk er minder toe doen dan de eerder genoemde zaken.

Wat voor rol speelt het feit dat Urk vroeger eiland was in de huidige plaatsidentiteit van Urk?

Plaatsidentiteit wordt volgens Paasi (2003) onder andere omschreven door het verleden, en Storey (2001) benoemt aan de hand van het werk van Guibernau dat identiteit ook gevormd wordt door de historie en het delen van een gezamenlijk verleden. Ook Urk is sterk gevormd door z'n verleden. Het feit dat Urk vroeger een eiland was heeft z'n uitwerking in de taal die wordt gesproken, de soort humor die Urkers hebben en de manier van omgaan met elkaar. Toen Urk nog een eiland was, en het leven er armoedig was, was de bevolking op elkaar aangewezen. Mensen hielpen elkaar. Ook een klein eiland met een paar duizend inwoners zorgt ervoor dat mensen rekening met elkaar moesten houden en dat er een grote sociale controle was. Nu is Urk flink wat jaren verder en heeft het 'wonder van Urk' ervoor gezorgd dat het dorp niet meer arm is. Maar Urkers zijn, aldus de respondenten, nog steeds erg vrijgevig naar anderen toe en behulpzaam naar elkaar. Vrijgevigheid zit als het ware in de natuur van een Urker. Ook de saamhorigheid is nog steeds terug te vinden. In hoofdstuk 5 wordt ook de hang naar zelfstandigheid genoemd van een Urker.

Is Urk gebonden aan de fysieke locatie?

Deze deelvraag is niet heel eenduidig te beantwoorden. Dit is per respondent verschillend. De een zegt dat Urk best verplaatst kan worden naar een ander deel van de wereld en dat Urk daar rustig verder gaan zoals dat nu ook gaat. De ander zegt dat er bij zo'n verhuizing wel een aantal fysieke kenmerken van het huidige Urk mee moeten, zoals bijvoorbeeld de vuurtoren en de haven. En de plaats moet sowieso aan het water liggen. Weer anderen geven aan dat de identiteit van Urk zo verbonden is met de huidige geografische locatie met al z'n specifieke elementen dat Urk geen Urk meer is als het op een andere plek op deze wereld zou liggen.

Als laatste zal er nu een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag.

Wat is de plaatsidentiteit van Urk, omschreven door de Urkers?

Eigenlijk is het onmogelijk om een eenduidige conclusie te trekken over wat de identiteit van Urk is. Duizend mensen, duizend meningen, duizend plaatsidentiteiten. Zoals uit hoofdstuk 2 al duidelijk is geworden is plaatsidentiteit een sociale constructie of een sociaal proces (Haartsen et al., 2000, Paasi, 2003). De identiteit van Urk wordt sociaal geconstrueerd en wat voor de ene persoon Urk is, is voor de andere persoon juist geen Urk. Wat met name uit de interviews naar voren komt is dat Urkers graag praten en graag hun mening delen. 'Twee Urkers, drie meningen' is ook tijdens het interviewen gebleken. Het is dus onmogelijk om te zeggen dat dit of dat de identiteit van Urk is omdat de Urkers die zijn geïnterviewd ook niet altijd even goed onder woorden konden brengen wat nu precies de identiteit van Urk is. Toch zal hier voorzichtig een poging worden gedaan om de plaatsidentiteit van Urk te omschrijven.

De identiteit van Urk ligt in de mensen. Wat is Urk? Dat zijn de mensen die er wonen. De mensen die hun eigen taal spreken, die kerkelijk zijn, die vrijgevig zijn, open, nieuwsgierig en gastvrij. Een hechte gemeenschap, betrokken bij elkaar en behulpzaam naar elkaar toe. Urk bestaat uit paradoxen: progressief in materiële zaken, maar conservatief in geloofszaken. En ook op zaterdag in de kroeg en op zondag in de kerk. Die mensen en die cultuur zijn gevormd door het eilandverleden en ook de heftige periode na de drooglegging van de Noordoostpolder. Urk is overduidelijk een product van z'n geschiedenis. De fysieke plek draagt zeker bij aan de identiteit van Urk. De aanblik vanaf het water op de vuurtoren, het kerkje aan de zee, het

vissersmonument en de haven is prachtig om te zien. Ook het oude dorp met het stratenpatroon en de nauwe steegjes is bijzonder. De dijk, de nieuwbouw en het industrieterrein dragen allemaal bij aan de identiteit van Urk. Alles op Urk herinnert aan dat bijzondere verleden en hoe dat de plek en de mensen die er wonen heeft gevormd. Maar is Urk Urk niet meer zonder de vuurtoren, of zonder de haven? Misschien is dat inderdaad zo voor sommige Urkers. Maar uiteindelijk komt uit elk verhaal wel naar voren dat de Urkers, de bevolking, voor een groot deel samen met sociaal-culturele factoren zoals taal en religie, Urk Urk maken. Kortgezegd: de identiteit van Urk ligt in het karakter van de Urker.

Hoofdstuk 7 Discussie en reflectie

Uit de interviews is een enorme schat aan informatie over Urk voortgekomen. De vraag blijft echter altijd of er misschien meer uitgehaald had kunnen worden met andere methodes of bijvoorbeeld andere interviewvragen.

7.1 Discussie en reflectie

Paasi (2003) geeft aan dat bij het doen van onderzoek naar plaatsidentiteit er een aantal problemen naar voren komen. Schrijven over de identiteit van een regio maakt verschillen duidelijk. Paasi (2003) noemt het begrip macht om aan te geven dat zodra iets op papier staat, het gebruikt kan worden voor bepaalde doeleinden. Ook de aanname dat regionale identiteit überhaupt te achterhalen is door middel van empirisch onderzoek valt te betwijfelen. Bevestigt en versterkt het onderzoek niet gewoon de representaties van anderen? En als laatste noemt Paasi (2003) de aanname dat een regio een afgebakend homogeen geheel is. Belangrijk daarom, bij onderzoek naar regionale identiteit, is de vraag wat mensen precies bedoelen wanneer ze het over de identiteit van een plaats of regio hebben. In het geval van Urk gaven de respondenten aan dat ook de nieuwbouw dat in de lager geleden polder ligt, onderdeel is van Urk. Ook de bewoners daar wonen op Urk. Het eiland Urk is als het ware een paar hectare groter geworden. Het is niet de bedoeling van kwalitatief onderzoek om een generaliserend beeld te schetsen die statistisch getoetst is of per se representatief is (Flowerdew en Martin, 2005). Het is bij dit onderzoek juist de bedoeling om achterliggende zaken te belichten en om een zo uitgebreid mogelijk beeld te schetsen van de identiteit van Urk. Toch is er altijd de drang om generaliserende uitspraken te doen. Wellicht was dan de keuze voor kwantitatief onderzoek beter geweest omdat er dan uiteraard statistische gegevens gegeneerd zouden zijn waar duidelijke conclusies aan verbonden konden worden. Echter zou er dan veel informatie, die nu wel naar boven is gekomen, verloren zijn gegaan voor het onderzoek.

De keuze voor semi-gestructureerde interviews is gemaakt omdat dit een duidelijke lijn aanbrengt in het interview en toch de ruimte biedt voor een gesprek dat even een andere wending neemt (Flowerdew en Martin, 2005). De informatie die gegeven werd door de respondenten vroeg in veel gevallen ook om een reactie, of een extra vraag waarbij de respondent zaken nog wat kon verduidelijken. Dit stelt de positie van de onderzoeker wel ter discussie. In hoeverre is de onderzoeker scherp op bepaalde aspecten en accenten in een verhaal van een respondent om te kunnen doorvragen? In hoeverre speelt de eigen interesse van de onderzoeker een rol bij het doorvragen? De onderzoeker is per definitie al verantwoordelijk voor de soort vragen die worden gesteld. De vraag is of het wel de juiste vragen zijn. Het kan zijn dat er vragen ontbreken bijvoorbeeld, of dat de vragen niet op een juiste manier gesteld zijn. Bij interviews kan het leeftijdsverschil tussen respondent en onderzoeker ook een rol spelen. Maar ook het feit dat de onderzoeker een 'vreemde' is kan ervoor zorgen dat bepaalde informatie anders wordt verteld dan dat normaal zou worden gedaan, of dat bepaalde zaken helemaal niet gezegd worden.

In dit onderzoek zijn veertien mensen geïnterviewd. De vraag is of daar voldoende informatie uit kan worden gehaald. In dit geval was na het interviewen van ongeveer 8 tot 10 mensen al wel duidelijk wat ongeveer de conclusie zou kunnen worden van dit onderzoek. De verhouding mannen en vrouwen is verder niet in balans. Vier vrouwen tegenover tien mannen. Ook hierbij kan er gediscussieerd worden of dit de onderzoeksresultaten beïnvloed. Qua leeftijd zijn er vier mensen in de twintiger jaren, een dertiger en de rest allemaal boven de vijftig. Een paar van de respondenten was zelfs boven de zeventig. Op zich is dit een redelijke mix van leeftijden maar ook hierbij ontbreekt de leeftijd dertig en veertig voornamelijk. Dit zou ook van invloed kunnen

zijn op de resultaten. Aangezien de visserij op Urk altijd een belangrijke rol speelde en nog steeds wel doet is het ook jammer dat er geen mensen zijn geïnterviewd die werkzaam zijn in de visserij. Dit had wellicht een heel ander beeld kunnen geven over Urk. En met betrekking tot de interviews die gehouden zijn, valt nog te bediscussiëren of het verschil uitmaakt wanneer een respondent alleen zijn of haar verhaal doet, of als het interview met meerdere personen tegelijkertijd gehouden wordt. Dit kan de uitspraken van mensen beïnvloeden. Misschien worden bepaalde dingen niet gezegd, of misschien praten mensen elkaar na en zouden ze dus andere antwoorden hebben gegeven als er niet iemand anders ook bij zat die z'n mening gaf. In de interviews met meerdere personen tegelijk die voor dit onderzoek gehouden werden leek het er op bepaalde momenten wel zo te zijn dat respondenten meegingen in het verhaal van een ander. Maar er waren altijd ook genoeg momenten in een interview waarin meningen wel afweken van elkaar.

Het afsluitende onderdeel van de interviews waarbij de respondenten zestien woorden op volgorde moesten leggen, is nog een punt van discussie. Voordat er interviews gehouden waren, was de keuzes voor de zestien woorden al gemaakt. Tijdens het interviewen kwamen zo nu en dan zaken naar voren die wellicht ook meegenomen hadden kunnen worden in het rijtje woorden. Zaken zoals de Urker koren, of het oude dorp als geheel, de aanblik van Urk vanaf het water, jongeren, nieuwbouwwijken en wellicht nog meer. Zouden er andere belangrijke resultaten uit het onderzoek zijn gekomen? Misschien zouden er kleine verschuivingen plaatsvinden in de gemiddelde positie van de woorden. Het punt blijft dat de top vijf woorden ook tijdens de interviews het sterkst uit de verhalen van de respondenten naar voren kwamen.

Zoals Simon (2004) aangeeft kunnen representaties van plaatsidentiteit het beeld van mensen vormen. Aangezien er veel is geschreven over Urk en z'n geschiedenis kan het dus heel goed mogelijk zijn dat de informatie die gegeven wordt gewoon een opsomming is van andermans representatie van Urk. In hoeverre is de informatie van de respondent dan nog van waarde?

Ook de keus voor het model van Breakwell kan ter discussie staan. In principe is het model niet bedoeld voor geografisch onderzoek maar bedoeld voor onderzoek naar identiteit in het algemeen. Is het dan wel toepasbaar op geografisch onderzoek is dan de vraag? Zoals uit de theorie is gebleken is dit model in verschillende onderzoeken naar plaatsidentiteit gebruikt (Twigger-Roos en Uzzel, 1996, Wester-Herber, 2004). In die onderzoeken heeft het bijgedragen aan een beter begrip van plaatsidentiteit. Vandaar dat ook voor dit onderzoek het model goed te gebruiken is.

7.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek

In eerste instantie is het bij verder onderzoek erg interessant om nog meer vrouwen te interviewen, en meer mensen in de leeftijd dertig tot vijftig. Maar ook mensen die werkzaam zijn in de visserij kunnen nog bijdragen aan dit onderzoek.

Voor verder onderzoek naar de plaatsidentiteit van Urk kan de keus voor kwantitatief onderzoek bijdragen aan een beter begrip. Dit geeft statistische gegevens en daar kan vervolgens ook enorm veel uit gehaald worden.

Ook kan het onderzoek uitgebreid worden door niet alleen in te gaan op de plaatsidentiteit maar ook op de plaatsbeleving en plaatsgebondenheid. Uit de interviews uit dit onderzoek komt al duidelijk naar voren dat Urkers gehecht zijn aan hun dorp. Veel jongeren keren na hun studie weer terug op Urk om daar te wonen en om op Urk of in de buurt te werken. Dit is een bijzonder fenomeen om te onderzoeken waarom ze dat willen.

Uit de interviews kwam ook stevast naar voren dat Urkers beter konden opschieten met de katholieke Volendamers dan met de protestantse Markers. Dit zou komen omdat Urk pas vrij laat het protestantisme heeft omarmd. Tenminste, ook alleen maar in de uiterlijke vormen. In

z'n natuur bleef een Urker katholiek. Er is ook wel gezegd in een interview dat het korset van het Calvinisme een Urker slecht past. Dit is bijzonder voor een protestantse plaats en de vraag is of dit ook daadwerkelijk zo is. Het kan goed mogelijk zijn dat ook dit door representaties van anderen is overgebracht waardoor nu zoveel Urkers, die dat gelezen hebben, hetzelfde zeggen. Een onderzoek met het doel om te onderzoeken of de protestantse Urkers in hun cultuur dichter bij de katholieke Volendammers liggen dan bij de cultuur van de protestantse Markers of een andere protestantse (vissers)plaats aan het IJsselmeer kan bijdragen aan meer begrip over de cultuur op Urk, maar ook over de cultuur van andere plaatsen aan het IJsselmeer.

Literatuur

Artikelen:

Abell, J., Condor, S. en Stevenson, C. (2006), *"we are an island": Geographical Imagery in Accounts of Citizenship, Civil Society, and National Identity in Scotland and in England*. Political Psychology. Vol. 27(2), p. 207-226

Breakwell, G.M. (1993), Social representations and social identity. *Papers on Social Representations*. Guildford: University of Surrey

Brookfield, K., Gray, T. en Hatchard, J. (2004), *The concept of fisheries-dependent communities. A comparative analysis of four UK case studies: Shetland, Peterhead, North Shields and Lowesoft*. Fisheries Research. vol 72(1), p. 55-69

Carter, J., Dyer, P. en Sharma, B. (2007), *Dis-placed voices: sense of place and place-identity on the sunshine coast*, Social and Cultural Geography, vol 8(5), p. 755-773

Hall, S. (1995), New Cultures for Old? In: Oakes, T.S. en Price, P.L., *The Cultural Geography Reader*. Abingdon, Routledge, p. 264-274

Harner, J. (2001), *Place Identity and Copper Mining in Sonora, Mexico*. Annals of the Association of American Geographers, vol 91(4), p. 660-680

Hernández, B., Hidalgo, M.C., Salazar-Laplace, M.E. en Hess, S. (2007), *Place attachment and place identity in natives and non-natives*. Journal of Environmental Psychology. Vol 27, p. 310-319

King, P.E. (2003), *Religion and Identity: The Role of Ideological, Social, and Spiritual Contexts*. Applied developmental science. vol 7(3), p. 197-204

Knox, D. (2001), *Doing the Doric: the institutionalization of regional language and culture in the north-east of Scotland*. vol 2(3), p. 315-331

Mazumbar, S. en Mazumbar, S. (2004), *Religion and place attachment: a study of sacred places*. Journal of Environmental Psychology, vol 24, p. 385-397

Morley, D. en Robins, K. (1995), No place like Heimat: images of home(land). In: Oakes, T.S. en Price, P.L., *The Cultural Geography Reader*. Abingdon: Routledge, p. 296-303

Paasi, A. (2003), Region and Place: regional identity in question. *Progress in Human Geography*, vol 27(4), p. 475-485

Said, E. (1978), Imaginative Geography and its Representations: Orientalizing the Oriental. In: Oakes, T.S. en Price, P.L., *The Cultural Geography Reader*. Abingdon, Routledge, p. 357-364

Twigger-Ross, C.L. en Uzzel, D.L. (1996), *Place and Identity processes*, Journal of environmental psychology, vol. 16, p. 205-220

Wester-Herber, M. (2004), *Underlying concerns in land-use conflicts. the role of place identity in risk perception*. Environmental Science & Policy. vol 7(2), p. 109-116

Boeken:

Bogerd, R. (2011), *Urk in de twintigste eeuw*. Urk: Stichting Urker uitgaven, GBU

Brouwer, J. en Vries, L. de (2006), *Zoutzoet*. Urk: GBU

Ginkel, R van (1995). *Groen-zwart, Texels in het hart: beschouwingen over een eilandcultuur*. Amsterdam: Het Spinhuis

Haartsen, T., Groote, P. en Huigen, P. (2000), *Claiming Rural Identities: dynamics, contexts, policies*. Assen: Van Gorcum.

Harvey, D.C., Jones, R., McInroy, N. and Milligan, C. (2002), *Celtic geographies: old culture, new times*. London: Routledge

Holloway, L. en Hubbard, P. (2001), *People and place: the extraordinary geographies of everyday life*. Harlow, England: Pearson Education Limited

Knox, P. en Marston, S. (2007), *Human Geography: Places and regions in global context*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall. Fourth edition

McGoodwin, J.R. (2001). *Understanding the Cultures of Fishing Communities: A Key to Fisheries Management and Food Security*. Rome: FAO.

Oakes, T.S. en Price, P.L. (2008), *The Cultural Geography Reader*. Abingdon: Routledge

Flowerdew, F. en Martin, D. (2005), *Methods in human geography: A guide for students doing a research project*. Second edition. Harlow, England: Pearson Education Limited

Relph, E. (2001), Sense of place. In: Hanson, S., *Ten geographical ideas that changed the world*. New Jersey: Rutgers University Press

Simon, C. (2004) *Ruimte voor Identiteit: de productie en reproductie van streek identiteiten in Nederland*. Enschede: Febodruk

Smeets, H. (2009), Religie en gemeenten. In: *Religie aan het begin van de 21ste eeuw*. Den Haag, Centraal Bureau voor de Statistiek

Storey, D. (2001), *Territory: the claiming of space*. Harlow, England: Pearson Education Limited

Vanclay, F. (2008), Place matters. In: Vanclay, F., Higgins, M., en Blackshaw, A., *Making Sense of Place*, Canberra: National Museum of Australia Press, p. 2-11

Websites:

CBS Statline (2012), Centraal Bureau voor de statistiek. statline.cbs.nl (bezoekt 22-05-2012)

Elsevier (2011). www.elsevier.nl/web/Nieuws/Nederland/296648/Jongeren-steken-huis-burgemeester-Urk-in-brand.htm (bezoekt op 24-05-2012)

Google maps (2012). maps.google.nl (bezoekt op 22-05-2012)

Tourist Info Urk (2012), www.touristinfofourk.nl (bezoekt op 24-05-2012)

Website gemeente Urk (2012). www.urb.nl (bezoekt op 22-05-2012)

Bijlage 1 Interviewvragen

Naam:

Geslacht:

Leeftijd:

Tijd woonachtig op Urk:

Hoeveelste generatie Urker:

Associatievraag:

Als ik aan Urk denk dan denk ik aan.....

Beleving:

Wat betekent Urk voor u?

Voelt u zich thuis op Urk?

Bent u trots op Urk?

Schaamt u zich wel eens voor Urk?

Wat maakt Urk, Urk?

Wat maakt Urk anders dan andere plaatsen?

Hoe denkt u dat buitenstaanders naar Urk kijken?

Is Urk volgens u nog steeds een soort van eiland? Waarom wel/niet?

Fysiek:

Wat is de mooiste plek op Urk?

- waarom?

Wat is de minst mooie plek op Urk?

- waarom?

Welke (fysieke) plek(ken) op Urk mag/mogen nooit verloren gaan volgens u?

Hoe vaak komt u buiten Urk?

- en waarvoor?

Welke plek op Urk geeft volgens u het beste de identiteit van Urk weer?

Als je alle Urkers zou verhuizen naar een andere plek op deze wereld en daar een nieuw dorp zou beginnen zou dat dan Urk zijn?

Sociaal:

Wat is volgens u een echte Urker?

Wat vind u van mensen van buitenaf die op Urk komen wonen?

Zijn er ook mensen waarvan u vindt dat ze absoluut niet op Urk mogen komen wonen?

Kent u veel niet-Urkers?

Merkt u verschil in hoe mensen met elkaar omgaan op Urk in vergelijking met buiten Urk?

Merk u verschil in hoe Urker ouderen tegen Urk aankijken dan dat Urker jongeren dat doen?

Overig:

In de categorie Ajax-Feyenoord, Nederland-Duitsland, zwart-wit etc....

Wie is de tegenhanger van Urk. Urk vs. ?

- Op welke gebieden? En waarom?

Welk(e) culturele aspect(en) van Urk mag/mogen nooit verloren gaan?

Welke van de volgende uitspraken geeft volgens u de identiteit van Urk het beste weer? En welke het minst? (aantal termen op volgorde leggen van mate belangrijkheid)

Eiland, geloof, mensen, geschiedenis, kerken, dialect, visserij, haven, monument, vuurtoren, museum, politiek, IJsselmeer, dijk, klederdracht, feestdagen